

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS DE BELGIQUE

26 juillet 2005

ECHANGE DE VUES

**relatif au rapport final de la Commission
du dialogue interculturel**

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION DE LA SANTÉ
PUBLIQUE, DE L'ENVIRONNEMENT ET
DU RENOUVEAU DE LA SOCIÉTÉ
PAR
MMES **Colette BURGEON** ET
Marie-Claire LAMBERT

SOMMAIRE

- I. Exposé introductif de M. Christian Dupont, ministre de la Fonction publique, de l'Intégration sociale, de la Politique des Grandes Villes et de l'Égalité des Chances 4
- II. Présentation du rapport final de la Commission du dialogue interculturel par M. Edouard Delruelle 4
- III. Échange de vues du 24 mai 2005 12
- IV. Échange de vues du 5 juillet 2005 18

BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

26 juli 2005

GEDACHTEWISSELING

**over het Eindverslag van de Commissie voor
Interculturele Dialoog**

VERSLAG

COMMISSIE VOOR DE VOLKSGEZONDHEID,
HET LEEFMILIEU EN DE MAATSCHAPPELIJKE
HERNIEUWING
UITGEBRACHT DOOR
DE DAMES **Colette BURGEON** EN
Marie-Claire LAMBERT

INHOUD

- I. Inleidende uiteenzetting door de heer Christian Dupont, minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen 4
- II. Voorstelling van het Eindverslag van de Commissie voor Interculturele Dialoog door de heer Edouard Delruelle 4
- III. Gedachtewisseling van 24 mei 2005 12
- IV. Gedachtewisseling van 5 juli 2005 18

**Composition de la commission à la date du dépôt du rapport /
Samenstelling van de commissie op datum van indiening van het verslag:**
Président/Voorzitter : Yvan Mayeur

A. — Vaste leden / Membres titulaires :

VLD Yolande Avontroodt, Miguel Chevalier, Hilde Dierickx
PS Colette Burgeon, Marie-Claire Lambert, Yvan Mayeur
MR Daniel Bacquelaïne, Josée Lejeune, Dominique Tilmans
sp.a-spirit Maya Detiège, Karine Jiroflée, Magda De Meyer
CD&V Luc Goutry, Mark Verhaegen
Vlaams Belang Koen Bultinck, Frieda Van Themsche
cdH Benoît Drèze

B. — Plaatsvervangers / Membres suppléants :

Filip Anthuenis, Maggie De Block, Sabien Lahaye-Battheu, Annemie Turtelboom
Talbia Belhouari, Jean-Marc Delizée, Sophie Pécriaux, Bruno Van Grootenbrulle
Pierrette Cahay-André, Robert Denis, Denis Ducarme, N.
David Geerts, Dalila Douifi, Annelies Storms, Koen T'Sijen
Carl Devlies, Greta D'hondt, Jo Vandeurzen
Alexandra Colen, Guy D'haeseleer, Staf Neel
Joseph Arens, Jean-Jacques Viseur

C. — Membre sans voix délibérative/ Niet-stemgerechtigd lid :

ECOLO Muriel Gerken

cdH : Centre démocrate Humaniste CD&V : Christen-Democratisch en Vlaams ECOLO : Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales FN : Front National MR : Mouvement Réformateur N-VA : Nieuw - Vlaamse Alliantie PS : Parti socialiste sp.a - spirit : Socialistische Partij Anders - Sociaal progressief internationaal, regionalistisch integraal democratisch toekomstgericht. Vlaams Belang : Vlaams Belang VLD : Vlaamse Liberalen en Democraten	
Abréviations dans la numérotation des publications : DOC 51 0000/000 : Document parlementaire de la 51e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif QRVA : Questions et Réponses écrites CRIV : Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte) CRABV : Compte Rendu Analytique (couverture bleue) CRIV : Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon) PLEN : Séance plénière COM : Réunion de commission MOT : Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)	Afkortingen bij de nummering van de publicaties : DOC 51 0000/000 : Parlementair document van de 51e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer QRVA : Schriftelijke Vragen en Antwoorden CRIV : Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft) CRABV : Beknopt Verslag (blauwe kaft) CRIV : Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft) PLEN : Plenum COM : Commissievergadering MOT : Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)
Publications officielles éditées par la Chambre des représentants Commandes : Place de la Nation 2 1008 Bruxelles Tél. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.laChambre.be	Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers Bestellingen : Natieplein 2 1008 Brussel Tel. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.deKamer.be e-mail : publicaties@deKamer.be

MESDAMES, MESSIEURS,

Votre commission a consacré ses réunions du 24 mai et du 5 juillet 2005 à l'examen du rapport final de la commission du Dialogue interculturel.

Etaient conviés à la réunion du 24 mai 2005 les membres des commissions des Affaires sociales, de la Justice et de l'Intérieur, des Affaires générales et de la Fonction publique.

*
* *

Lors de la réunion du 24 mai 2005, *Mme Nahima Lanjri (CD&V)* déplore le désintérêt manifeste des parlementaires pour le thème du dialogue interculturel: alors que trois autres commissions étaient invitées à participer aux travaux de la commission de la Santé publique, les membres présents se comptent sur les doigts d'une main. Cette situation est d'autant plus regrettable que nombreux sont ceux qui s'empressent de réagir dans les médias à l'égard des discriminations ou du racisme (cf. Affaires Remmery et Feryn) ou qui, sans nuance, constatent l'échec des politiques d'intégration.

Par ailleurs, l'intervenante, à laquelle se joint *M. Stijn Bex (sp.a-spirit)* regrette que le rapport de la Commission du dialogue interculturel n'ait pas été mis à la disposition du Parlement avant la réunion.

Mme Dominique Tilmans (MR) juge cette dernière critique infondée dans la mesure où le rapport est disponible sur Internet, où il peut être librement consulté par tous.

M. Yvan Mayeur (PS), président, confirme que, sur décision de la Conférence des présidents, plusieurs commissions étaient conviées à participer à la présente réunion. Paradoxalement, toutefois, la même Conférence des présidents a autorisé les réunions simultanées de ces autres commissions, empêchant de la sorte leurs membres d'être présents.

Il partage toutefois l'opinion selon laquelle ceux qui expriment le plus des opinions sans nuance sur l'intégration feraient mieux de s'impliquer un peu plus lors des réunions consacrées aux débats sur ces questions.

DAMES EN HEREN,

Uw commissie heeft het Eindverslag van de Commissie voor Interculturele Dialoog besproken tijdens haar vergaderingen van 24 mei en 5 juli 2005.

Op de vergadering van 24 mei 2005 waren de leden uitgenodigd van de commissie voor de Sociale Zaken, de commissie voor de Justitie en de commissie voor de Binnenlandse Zaken, de Algemene Zaken en het Openbaar Ambt.

*
* *

Tijdens de vergadering van 24 mei 2005 betreurt *mevrouw Nahima Lanjri (CD&V)* dat de parlementsleden kennelijk een gebrek aan belangstelling vertonen voor het thema interculturele dialoog: hoewel ook nog drie andere commissies waren uitgenodigd om deel te nemen aan de werkzaamheden van de commissie voor de Volksgezondheid, het Leefmilieu en de Maatschappelijke Hernieuwing, zijn de aanwezige leden op de vingers van één hand te tellen. Die toestand is des te betreurenswaardiger omdat heel wat mensen er razendsnel bij zijn om zich in de media af te zetten tegen vormen van discriminatie of racisme (cf. de zaken Remmery en Feryn), dan wel ongenueanceerd de mislukking van het integratiebeleid constateren.

Voorts vindt zij het jammer dat het parlement vóór de vergadering niet over het Eindverslag van de Commissie voor Interculturele Dialoog kon beschikken.

De heer Stijn Bex (sp.a-spirit) sluit zich aan bij de laatste opmerking van de vorige spreker.

Mevrouw Dominique Tilmans (MR) acht laatstgenoemde kritiek ongegrond, aangezien het verslag beschikbaar is op het internet, waar het door iedereen kan worden ingezien.

Voorzitter Yvan Mayeur (PS) bevestigt dat ingevolge de beslissing van de Conferentie van Voorzitters verscheidene commissies waren uitgenodigd om aan deze vergadering deel te nemen. Paradoxaal genoeg heeft diezelfde Conferentie van Voorzitters echter ook gelijktijdige vergaderingen van de bedoelde commissies toegestaan, zodat de leden ervan niet aanwezig kunnen zijn.

Desalniettemin is hij evenzeer van mening dat wie zich het vaakst en ongenueanceerd over integratie uitlaat, beter wat meer zou meewerken aan de debatten omtrent die aangelegenheden.

Le ministre de la Fonction publique, de l'Intégration sociale, de la Politique des grandes villes et de l'Égalité des chances rappelle que le rapport final de la commission du dialogue interculturel a été officiellement présenté à la presse mais a aussi été communiqué aux gouvernements des entités fédérées ainsi qu'aux divers Parlements.

*
* *

Lors de la réunion du 5 juillet 2005, Mme Lanjri, rejointe sur ce point par Mme Talbia Belhouari (PS) et Marie-Claire Lambert (PS), regrette à nouveau l'absence et donc le désintérêt des parlementaires pour la question du dialogue interculturel.

I. — EXPOSÉ INTRODUCTIF DE M. CHRISTIAN DUPONT, MINISTRE DE LA FONCTION PUBLIQUE, DE L'INTÉGRATION SOCIALE, DE LA POLITIQUE DES GRANDES VILLES ET DE L'ÉGALITÉ DES CHANCES

Le ministre rappelle que la Commission du dialogue interculturel a été créée, conformément à l'accord du gouvernement qui mettait l'accent sur la nécessité d'un dialogue permanent avec l'ensemble des courants et des sensibilités culturelles et philosophiques de la société. Ladite commission, qui rassemblait des personnalités du monde académique et associatif du nord et du sud du pays, était chargée de faire un état des lieux de l'interculturalité au travers des quatre thèmes suivants: la citoyenneté, les principes fondamentaux de fonctionnement des services publics, l'égalité entre les hommes et les femmes et enfin, la place de la religion dans une société neutre.

La commission a rédigé un rapport intermédiaire en décembre 2004 qu'elle a ensuite finalisé en mai 2005.

II. — PRÉSENTATION DU RAPPORT FINAL DE LA COMMISSION DU DIALOGUE INTERCULTUREL PAR M. EDOUARD DELRUELLE

M. Edouard Delruelle, rapporteur, souligne que le rapport final, remis le 2 mai 2005 au ministre de la Fonction publique, de l'Intégration sociale, de la Politique des grandes villes et de l'Égalité des chances et au prince

De minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen herinnert eraan dat het Eindverslag van de Commissie voor Interculturele Dialoog niet alleen officieel aan de pers werd voorgesteld, maar ook ter kennis werd gebracht van de regeringen van de deelgebieden en van de diverse parlementen.

*
* *

Tijdens de vergadering van 5 juli 2005 betreurt mevrouw Nahima Lanjri (CD&V) nogmaals de afwezigheid en dus het gebrek aan belangstelling van de parlementsleden voor het vraagstuk van de interculturele dialoog.

Zij wordt daarin bijgevallen door mevrouw Talbia Belhouari (PS) en mevrouw Marie-Claire Lambert (PS).

I. — INLEIDENDE UITEENZETTING DOOR DE HEER CHRISTIAN DUPONT, MINISTER VAN AMBTENARENZAKEN, MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE, GROOTSTEDENBELEID EN GELIJKE KANSEN

De minister herinnert eraan dat de Commissie voor Interculturele Dialoog werd opgericht overeenkomstig het regeerakkoord, waarin werd beklemtoond dat «met het geheel van de culturele en filosofische stromingen en gevoeligheden die leven in de samenleving» een onafgebroken dialoog noodzakelijk is. Die commissie, met daarin persoonlijkheden uit de academische wereld alsook uit verenigingen uit het noorden en zuiden des lands, was ermee belast inzake interculturaliteit een stand van zaken op te maken aan de hand van de volgende vier thema's: het burgerschap, de grondbeginselen inzake de werking van de overheidsdiensten, de gender-gelijkheid, en ten slotte de positie van de godsdienst binnen een levensbeschouwelijk neutrale samenleving.

De Commissie heeft in december 2004 een tussentijds verslag opgemaakt, dat zij uiteindelijk in mei 2005 heeft afgerond.

II. — VOORSTELLING VAN HET EINDVERSLAG VAN DE COMMISSIE VOOR INTERCULTURELE DIALOOG DOOR DE HEER EDOUARD DELRUELLE

De heer Edouard Delruelle, rapporteur van de Commissie voor Interculturele Dialoog, onderstreept dat het Eindverslag op 2 mei 2005 ter kennis werd gebracht van de minister van Ambtenarenzaken, Maatschappe-

Philippe, complète et enrichit le rapport intermédiaire, sans toutefois qu'on puisse relever, entre les deux versions, des différences de fond.

La création de la commission du dialogue interculturel se voulait une réponse aux tensions ressenties en Belgique (mais aussi dans les pays voisins), à la montée de l'extrême droite ainsi qu'à la recrudescence des actes de racisme et d'antisémitisme. La commission a essayé, dès sa création, de poursuivre des objectifs plus positifs et, notamment, de donner aux autorités publiques mais aussi aux partenaires de l'interculturalité des outils d'analyse et de proposition.

Le rapport se divise en six chapitres. Les trois premiers esquissent le cadre philosophique, politique et citoyen. Les trois chapitres suivants concernent, quant à eux, les domaines d'action en matière de lutte contre la discrimination, en matière culturelle et en matière scolaire.

Les travaux de la commission se sont axés sur trois principes méthodologiques.

Tout d'abord, la commission a été à l'écoute des acteurs et témoins de l'interculturalité. Les auditions organisées dans cette perspective ont véritablement servi d'impulsion aux travaux. Une journée d'étude sur les modèles européens d'intégration a en outre été organisée. M. Delruelle se réfère à cet égard au «Livres des auditions», publié en annexe du rapport final.

Ensuite, la commission a respecté le pluralisme des convictions et la diversité des approches. Tout en essayant d'atteindre un consensus, la commission n'a pas cherché à masquer les divergences d'opinion.

Enfin, la commission a souhaité formuler des propositions concrètes dans un certain nombre de domaines transversaux, relevant de tous les niveaux de pouvoirs (communautés, régions, provinces et communes).

La Belgique est un pays traditionnellement fondé sur un pluralisme triple: le pluralisme politique et syndical (émancipation des classes ouvrières, élaboration d'un modèle social fondé sur la concertation), philosophique

lijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen, alsmede aan Z.K.H. Prins Filip. Voorts beklemtoont hij dat dat Eindverslag het tussentijds verslag aanvult en verrijkt, echter zonder dat ten gronde sprake is van onderlinge verschillen tussen beide versies.

Met de oprichting van de Commissie voor Interculturele Dialoog was het de bedoeling een antwoord te bieden op de spanningen die zich in België (maar evenzogoed in de buurlanden) lieten gevoelen, op de opkomst van extreem-rechts en op de opstoot van racisme en antisemitisme. De Commissie heeft meteen toen ze was opgericht geprobeerd positievere doelstellingen na te streven, en inzonderheid niet alleen aan de overheid, maar ook aan de partners bij de interculturele dialoog hulpmiddelen aan te reiken om terzake een analyse te maken en voorstellen te doen.

Het verslag is in zes hoofdstukken opgedeeld. De eerste drie bevatten een kort overzicht van het levensbeschouwelijke, politieke en burgerschappelijke kader. De volgende drie hoofdstukken hebben betrekking op de maatregelen ter bestrijding van discriminatie, de culturele maatregelen en de maatregelen inzake onderwijs.

Bij haar werkzaamheden hanteerde de Commissie drie methodologische beginselen.

In de eerste plaats heeft de Commissie haar oor te luisteren gelegd bij degenen die betrokken zijn bij, en getuigenis kunnen afleggen over het interculturele vraagstuk. De hoorzittingen die met het oog daarop werden gehouden, vormden een ware impuls voor de werkzaamheden. Voorts werd een studiedag georganiseerd over de Europese integratiemodellen. De heer Delruelle verwijst in dat verband naar het deel met de hoorzittingen, dat werd gepubliceerd als bijlage bij het Eindverslag.

Bovendien heeft de Commissie de veelheid van meningen en de diverse benaderingen in acht genomen. Hoewel ze heeft geprobeerd tot een consensus te komen, heeft ze er niet naar gestreefd de meningsverschillen te verdoezelen.

Ten slotte heeft de Commissie concrete voorstellen willen formuleren in een aantal transversale aangelegenheden die alle bevoegdheidsniveaus (gemeenschappen, gewesten, provincies en gemeenten) aangaan.

België is een land dat traditioneel gestoeld is op een driedig pluralisme: het politieke en syndicale pluralisme (ontvoogding van de arbeidersklasse en de opbouw van een sociaal model, gebaseerd op overleg), het levens-

(reconnaissance des différents courants spirituels comme en témoignent les Pactes scolaire et culturel) et enfin le pluralisme communautaire. Aujourd'hui, se dégage un autre type de pluralisme pouvant être qualifié de culturel, nécessitant un cadre institutionnel et un climat social permettant la coexistence de personnes dont la culture diffère.

Le rapport final contient, à ce titre, plusieurs propositions. Certaines revêtent une portée symbolique, comme l'adoption d'une Charte de la citoyenneté ou une plus grande souplesse dans le choix des jours fériés. D'autres, beaucoup plus concrètes, visent à créer les outils institutionnels nécessaires à la mise en œuvre d'une politique de l'interculturalité: le rapport propose, par exemple, la création d'un observatoire inter-universitaire d'analyse des migrations et des minorités culturelles, d'un musée de l'immigration, d'un Institut belge de l'Islam ou encore d'un centre d'étude interconvictionnelle.

Enfin, certaines propositions sont davantage ciblées sur des actions positives de caractère plus social ainsi que sur des politiques de diversité (mémoire, patrimoine, langues).

La commission du dialogue interculturel a attaché en outre une grande attention aux femmes migrantes et aux jeunes issus de l'immigration

Les propositions formulées dans le rapport peuvent être résumées comme une double option: d'une part, la reconnaissance de la diversité et des minorités culturelles et d'autre part, la promotion du brassage et du mélange culturel. La commission a refusé de s'engager dans la voie de l'assimilation — qui, encore aujourd'hui, marque de son empreinte certaines politiques d'intégration — ou du communautarisme, aboutissant au repli identitaire.

La commission s'est attachée à analyser la place des libertés fondamentales dans le débat de l'interculturalité et à répondre à la question des limites de la diversité. Les limites en question sont justement celles qui rendent possible le pluralisme: le racisme, l'antisémitisme, la xénophobie, l'intolérance, le créationisme en biologie ou l'homophobie ne relèvent pas du pluralisme puisqu'ils s'attaquent aux conditions d'existence du pluralisme. Le rapport est ferme sur ce point: le pluralisme n'équivaut pas au relativisme selon lequel toutes les croyances ou opinions se valent.

beschouwelijk pluralisme (erkenning van de diverse levensbeschouwelijke stromingen, iets waarvan het School- en het Cultuurpact blijk geven), en ten slotte het communautaire pluralisme. Thans tekent zich een ander, als cultureel te bestempelen type van pluralisme af, dat een institutioneel kader en een sociaal klimaat vergt waarbinnen mensen met onderling verschillende culturen kunnen samenleven.

Het Eindverslag bevat op dat punt verscheidene voorstellen. Sommige hebben een symbolische draagwijdte, zoals de aanneming van een «Handvest voor Staatsburgerschap» («Burger zijn in België») of meer flexibiliteit bij de keuze wat de feestdagen betreft. Andere zijn heel wat concreter, en strekken ertoe te voorzien in de benodigde institutionele hulpmiddelen voor de tenuitvoerlegging van een beleid inzake interculturaliteit. Zo wordt in het verslag bijvoorbeeld de oprichting voorgesteld een «Interuniversitair Observatorium voor de analyse van de migraties en van de culturele minderheden», een «Museum van de Immigratie», een «Belgisch Islam-instituut» en een Centrum waarin de dialoog tussen de verschillende erediensden en levensbeschouwingen wordt bestudeerd.

Ten slotte zijn bepaalde voorstellen meer gericht op positieve acties met een socialer karakter, alsook op een diversiteitsbeleid (collectief geheugen, erfgoed, talen).

De Commissie voor Interculturele Dialoog heeft bovendien veel aandacht besteed aan migrantenvrouwen en aan jongeren die uit de immigratie afkomstig zijn.

De voorstellen in het verslag kunnen als een dubbele keuze worden samengevat: enerzijds de erkenning van de verscheidenheid en de culturele minderheden, en anderzijds de bevordering van de vermenging en de culturele versmelting. De Commissie heeft geweigerd voor de weg van de assimilatie te kiezen — die vandaag nog bepaalde integratiemaatregelen kenmerkt — of van «communautarisme», dat tot een terugplooiing op zichzelf leidt.

De Commissie heeft zich toegelegd op een analyse van de plaats van de fundamentele vrijheden in het interculturele debat en op de formulering van een antwoord op de vraag naar de grenzen van de verscheidenheid. Die grenzen zijn precies die welke het pluralisme mogelijk maken: racisme, antisemitisme, vreemdelingenhaat, onverdraagzaamheid, creationisme (in de biologie) of homofobie maken immers geen deel uit van het pluralisme, omdat zij de voorwaarden voor het bestaan van het pluralisme bestrijden. Het verslag laat zich op dat punt met beslistheid uit: pluralisme staat niet gelijk aan relativisme, volgens hetwelk alle overtuigingen of meningen elkaar waard zijn.

Le pluralisme implique par ailleurs une dynamique d'émancipation et de cohésion, devant permettre à chacun de se réaliser concrètement. A ce titre, la commission a été attentive aux libertés concrètes: la non-discrimination en matière d'emploi, le droit au logement, le droit à l'éducation... Un projet de «Charte du citoyen» a d'ailleurs été publié en annexe du rapport: ce texte montre comment les droits fondamentaux se déclinent en Belgique (pluralisme philosophique et idéologique, mécanismes de concertation...). La commission suggère que ce texte soit diffusé de la manière la plus large possible, notamment dans les écoles.

Par ailleurs, le rapport souligne que toute culture est interculturelle. Une culture ne se réduit jamais à un seul élément: religion, histoire, langue, coutume... se conjuguent pour donner naissance à la culture. Raison pour laquelle la commission n'a jamais réduit la culture à la seule religion. Les cultures ne sont pas séparées par des frontières précises: aucune autorité ne fixe l'appartenance à une culture déterminée. La culture peut par ailleurs se diversifier de l'intérieur. Le repli sur soi et le mépris de l'autre sont de la sorte contraires à l'essence même de la culture.

Concernant les politiques d'intégration, la commission du dialogue interculturel a privilégié une approche critique. Le terme «intégration» contient des pièges qu'il convient de déjouer. Le mot «allochtones» désigne traditionnellement le public cible des politiques d'intégration. Ce mot devrait en réalité être réservé aux primo-arrivants; les enfants de la seconde ou de la troisième génération, nés en Belgique et jouissant d'ailleurs de la nationalité belge, sont bel et bien des autochtones des citoyens à part entière et n'appartiennent plus à l'univers des migrations.

A l'estime de la commission, il convient de distinguer les politiques d'accueil des primo-arrivants, les politiques de lutte contre les discriminations en général et les politiques d'égalité des chances (y compris les actions positives). Pour ce faire, la commission a retenu l'expression de minorité culturelle, qu'il ne faut pas confondre avec les minorités nationales relevant de la convention-cadre de protection des minorités et qui n'est pas non plus couverte par le Pacte culturel.

Les politiques d'intégration ont été privilégiées afin de s'opposer au modèle de l'assimilation. En réalité, toutefois, un grand nombre d'actions qui s'inscrivent dans le cadre des politiques d'intégration ont encore une visée homogénéisante. A titre d'exemple, les candidats à la naturalisation étaient testés, jusqu'en 2001, sur leurs

Pluralisme impliceert voorts een dynamiek van emancipatie en samenhang, die het iedereen moet mogelijk maken zich concreet te realiseren. Daarom heeft de Commissie aandacht gehad voor de concrete vrijheden: geen discriminatie inzake werkgelegenheid, recht op huisvesting en recht op onderwijs enzovoort. Er is trouwens een ontwerp van «Handvest van het staatsburgerschapburger» in de bijlagen bij het verslag opgenomen: die tekst toont in welke vormen de fundamentele rechten zich in België voordoen (levensbeschouwelijk en ideologisch pluralisme, overlegmechanismen enzovoort). De Commissie stelt voor dat de tekst, met name in de scholen, zo ruim mogelijk wordt verspreid.

Voorts benadrukt het verslag dat elke cultuur intercultureel is. Cultuur is nooit beperkt tot slechts één element: godsdienst, geschiedenis, taal, traditie enzovoort voegen zich bij elkaar, zodat een cultuur kan ontstaan. Daarom heeft de Commissie cultuur nooit tot louter godsdienst beperkt. Culturen worden niet door exacte grenzen gescheiden: geen enkele instantie bepaalt wie tot een bepaalde cultuur behoort. De cultuur kan zich voorts van binnenuit diversifiëren. Terugplooiing op zichzelf en minachting voor de andere zijn aldus strijdig met de essentie van cultuur zelf.

Aangaande het integratiebeleid heeft de Commissie voor Interculturele Dialoog voor een kritische benadering gekozen. De term «integratie» bevat valstrikken, waar men niet mag in lopen. Het woord «allochtonen» geeft traditioneel de doelgroep van het integratiebeleid aan. In feite zou dat woord alleen mogen gelden voor de nieuwkomers; de kinderen van de tweede of de derde generatie, die in België geboren zijn en die trouwens de Belgische nationaliteit genieten, zijn wel degelijk autochtone, volwaardige burgers, die niet meer tot de migrantenpopulatie behoren.

In de ogen van de Commissie moet een onderscheid worden gemaakt tussen het opvangbeleid voor de nieuwkomers, het beleid inzake de bestrijding van discriminatie in het algemeen en het gelijkekansenbeleid (met inbegrip van de positieve acties). Daartoe heeft de Commissie speciaal de uitdrukking «culturele minderheid» gekozen, wat men niet mag verwarren met de nationale minderheden die onder de raamovereenkomst inzake de bescherming van de minderheden vallen, en evenmin wordt gedekt door het Cultuurpact.

Het integratiebeleid is als tegenhanger van het assimilatiemodel bevoordeeld geworden. In feite heeft een groot deel van de acties in het kader van het integratiebeleid echter nog een homogeniserend doel. Zo werden de aanvragers van de naturalisatie tot in 2001 nog getest op hun gewoonten inzake voeding of kle-

habitudes alimentaires ou vestimentaires, sur leurs loisirs ou sur la connaissance de la culture belge.

L'intégration ne doit pas avoir pour objectif l'assimilation à un modèle culturel dominant mais doit permettre à chacun de participer à la vie en société. A cette fin, il convient de reconnaître les minorités culturelles. Les modalités de cette reconnaissance – symbolique ou juridique – doivent être définies par les acteurs politiques. Le pluralisme et le respect des minorités régissent déjà les domaines politiques, philosophiques et communautaire et pourraient par conséquent être transposés au domaine culturel tel que défini par la commission.

On distingue souvent difficilement les politiques d'intégration des politiques d'action sociale envers les populations défavorisées (formation, emploi, logement...). Ces dernières étant souvent également visées par les politiques d'intégration. Ces actions généralistes doivent être distinguées des politiques axées sur les spécificités culturelles. La commission plaide notamment pour une visibilité accrue des diverses minorités culturelles dans l'espace public. Le dialogue interculturel ne peut en effet être entretenu que si les membres de groupes culturels sont reconnus comme tels. A défaut, on peut craindre un repli identitaire.

En ce qui concerne l'apprentissage de la langue nationale, la commission a relevé qu'il existait une demande des primo-arrivants d'apprendre les langues nationales mais que l'offre supposée répondre à cette demande est insuffisante. Par conséquent avant d'envisager l'apprentissage obligatoire des langues nationales, il convient de revoir cette offre à la hausse.

Parmi les annexes au rapport final, se trouve une comparaison des différentes politiques d'intégration menées dans les entités fédérées. La commission s'est abstenue de porter un jugement qualitatif sur ces politiques et a souligné qu'il était inopportun de définir l'interculturalité en Belgique par référence à un «prétendu» modèle extérieur (français, anglo-saxon...).

M. Delruelle constate que les politiques d'action positive (ou discrimination positive) censées privilégier les membres d'un groupe en raison de leur position défavorable en matière de logement, d'emploi, voire de représentation politique, apparaissent légitimes pour les femmes, les jeunes, les handicapés... mais semblent plus discutables lorsqu'elles visent les minorités culturelles. Lorsqu'on parle d'action positive, on se réfère souvent à un système de quotas rigides alors qu'il existe

ding, op hun vrijetijdsbeleving of op hun kennis van de Belgische cultuur.

Integratie moet geen assimilatie tot een cultureel dominant model tot doel hebben, maar moet eenieder in staat stellen deel te hebben aan het maatschappelijk leven. Daartoe moet men de culturele minderheden erkennen. De nadere regels van die — symbolische of juridische — erkenning moeten door de politici worden bepaald. Pluralisme en respect voor de minderheden kenmerken al het politieke, levensbeschouwelijke en gemeenschapsvlak en zouden bijgevolg kunnen worden overgezet op het culturele vlak zoals dat door de Commissie is gedefinieerd.

Het onderscheid tussen het integratiebeleid en het sociaal beleid ten opzichte van minder begunstigde populaties (opleiding, werkgelegenheid, huisvesting enzovoort) is vaak moeilijk te maken, omdat het integratiebeleid die laatste ook vaak op het oog heeft. Die algemene acties moet men onderscheiden van beleid dat is gericht op de specifieke culturele kenmerken. De Commissie pleit er met name voor dat de verschillende culturele minderheden op het publieke forum meer zichtbaar zouden zijn. De interculturele dialoog kan maar effectief worden onderhouden als de leden van de culturele groepen als dusdanig worden erkend. Anders valt een terugplooiing op de eigen identiteit te verwachten.

Aangaande de kennis van de landstaal heeft de Commissie opgemerkt dat de eerste generatie de landstalen wil leren, maar dat het aanbod dat verondersteld wordt daarop een antwoord te bieden, onvoldoende is. Alvorens de verplichte kennis van de landstalen te overwegen, moet dat aanbod bijgevolg eerst worden opgevoerd.

In de bijlagen bij het eindverslag zit een vergelijking van de verschillende vormen van integratiebeleid in de deelgebieden. De Commissie heeft over die beleidsvormen geen kwalitatief oordeel willen vellen en heeft onderstreept dat het niet opportuun is de interculturaliteit in België te definiëren ten opzichte van een «zogenamd» buitenlands model (Frans, Angelsaksisch enzovoort).

De heer Delruelle stelt vast dat het beleid met betrekking tot positieve acties (of positieve discriminatie), dat geacht wordt de leden van een groep te bevoorstellen wegens hun minder gunstige positie inzake huisvesting, werkgelegenheid, of zelfs politieke vertegenwoordiging, gewettigd blijkt voor de vrouwen, de jongeren en gehandicapten, maar meer betwistbaar blijkt als het de culturele minderheden beoogt. Als men het heeft over positieve actie, verwijst men vaak naar een

des instruments plus souples tels des incitations financières, des mécanismes de concertation, l'élaboration de plans... La commission du dialogue interculturel s'est résolument prononcée en faveur de ce type de stratégies en matière d'emploi, de logement et de fonction publique.

En ce qui concerne les actes de racisme en matière d'emploi, l'intervenant évoque les stratégies parfois insidieuses (différences salariales, tests d'embauche incluant un volet culturel) à l'égard desquels il convient également de réagir par des campagnes d'information et de sensibilisation ainsi que par une concertation avec les partenaires sociaux.

Le droit au logement est un droit constitutionnel. La commission juge inadmissible de rendre l'accès au logement encore plus difficile pour des populations défavorisées. L'exigence de la connaissance d'une langue nationale est sur ce point contestable et même discutable sur le plan moral.

En ce qui concerne la fonction publique, l'État porte une responsabilité particulière dans la mesure où son action a valeur d'exemple et où il est aussi un acteur économique important. Afin d'éviter d'éventuels abus ou difficultés d'interprétation, la commission plaide pour que soient identifiés les emplois qui n'impliquent pas l'exercice de la puissance publique. Elle suggère également que soit inscrite dans la Constitution une disposition garantissant l'égalité de traitement entre européens et non-européens résidant en Belgique.

La commission estime que la création d'un observatoire interuniversitaire d'analyse des migrations et des minorités culturelles est essentielle. De tels observatoires existent déjà dans des pays tels le Canada ou l'Angleterre. A cet égard se pose la difficile question des statistiques culturelles permettant d'identifier les personnes selon leur origine afin de mieux cibler les politiques existantes. La tenue de telles statistiques pose évidemment des problèmes: tient-on compte des personnes de la deuxième et troisième génération, que fait-on en cas de refus de certaines personnes d'être répertoriées ou encore doit-on prendre en compte les enfants issus d'unions mixtes? Comment éviter enfin les dérives communautaires et l'utilisation de ces données à des fins peu avouables?

Une voie médiane serait éventuellement l'auto-identification même si une telle voie repose sur une perception subjective, peut-être différente de la réalité objective.

système van strikte quota, terwijl er soepeler instrumenten bestaan, zoals financiële stimuli, overlegprocedures, planning enzovoort. De Commissie voor Interculturele Dialoog heeft zich resoluut uitgesproken voor dat soort strategieën inzake werkgelegenheid, huisvesting en ambtenarenzaken.

Wat het racisme bij indienstneming betreft, wijst de spreker op de vaak arglistige strategieën (loonverschillen, tests met een cultureel onderdeel) waartegen ook moet worden gereageerd met informatie- en sensibiliseringscampagnes, alsook met overleg met de sociale gesprekspartners.

Het recht op huisvesting is een grondwettelijk recht. De Commissie acht het ontoelaatbaar de toegang tot huisvesting voor de minder begunstigde bevolkingssegmenten nog te bemoeilijken. De kennis van een landstaal is op dat stuk betwistbaar en op moreel vlak zelfs aanvechtbaar.

Met betrekking tot de ambtenarij draagt de Staat een bijzondere verantwoordelijkheid, aangezien zijn daden een voorbeeldfunctie hebben en de Staat ook een economisch belangrijke medespeler is. Om eventuele misbruiken of interprétiatiemoeilijkheden te voorkomen pleit de Commissie ervoor de banen te bepalen waarbij de aanwezigheid van de overheid niet vereist is. Zij suggereert tevens dat in de Grondwet een bepaling wordt opgenomen, waarbij de gelijke behandeling wordt gewaarborgd tussen in België verblijvende Europeanen en niet-Europeanen.

De commissie vindt de oprichting van een interuniversitair waarnemingscentrum voor de analyse van migraties en culturele minderheden essentieel. Dergelijke waarnemingscentra bestaan al in landen zoals Canada of Engeland. In dat opzicht doet zich het moeilijke vraagstuk voor van de culturele statistieken waarmee, met het oog op een betere afstemming van de bestaande beleidsmaatregelen, kan worden bepaald wie van waar afkomstig is. De opstelling van dergelijke statistieken doet uiteraard problemen rijzen: telt men de tweede en de derde generatie mee? Wat doet men als er mensen zijn die zich niet willen laten inventariseren? Of nog, komen de kinderen uit gemengde huwelijken in aanmerking? Hoe voorkomt men ontsporingen op gemeenschapsvlak en het gebruik van die gegevens voor weinig achtenswaardige doeleinden?

Een middenweg is eventueel auto-identificatie, zelfs al sluit die methode subjectieve, misschien van de werkelijkheid verschillende, waarneming niet uit.

La commission recommande par conséquent l'établissement, avec prudence, desdites statistiques, lesquelles devraient être récoltées par un organisme indépendant et scientifique tel l'observatoire interuniversitaire dont la création est proposée. La commission préconise donc un débat scientifique puis politique sur cette question sensible.

Une politique de diversité culturelle suppose un dialogue culturel plus large qu'un simple dialogue religieux. Le dialogue doit certes intégrer la dimension religieuse mais ne peut s'y réduire.

La commission recommande en ce domaine la création d'un musée de l'immigration, une plus grande flexibilité en ce qui concerne le choix d'un jour férié, le soutien des associations favorisant le dialogue interculturel et assistant les jeunes confrontés à une identité plurielle, la création d'un institut belge de l'Islam – centre de recherche et d'enseignement où l'on étudierait les méthodes et les règles de la jurisprudence islamique, l'interprétation des sources religieuses... mais qui serait aussi un lieu de rencontre, d'exposition et de conférence. L'Islam n'est pas monolithique: un tel Institut permettrait aux musulmans de dialoguer les uns avec les autres et de produire un Islam de Belgique. La commission propose aussi la création d'un institut interconfessionnel, conçu comme un centre universitaire et interdisciplinaire.

Le rapport propose également certaines initiatives en matière de médias.

La commission souhaite également que les autorités publiques prêtent une attention particulière aux minorités subsahariennes qui souffrent d'un défaut de reconnaissance.

Trop souvent, on limite la question de l'interculturalité aux populations musulmanes alors que les minorités subsahariennes sont de plus en plus importantes. La montée de certaines églises évangéliques protestantes mérite d'être analysée car, si elle peut constituer un facteur d'intégration, la tendance sectaire peut également être inquiétante.

En ce qui concerne l'interculturalité à l'école, il ne faut pas dresser un tableau exagérément négatif. De nombreuses écoles – tous réseaux ou cycles confondus – ont mis sur pied des initiatives intéressantes. Certes, on ne peut contester l'existence de certains problèmes. Des élèves font l'objet de discriminations ou d'actes racistes qui engendrent une radicalisation chez ces jeunes. Cette radicalisation ne se manifeste pas seulement par le port du voile, mais aussi par le prosélytisme reli-

De Commissie beveelt bijgevolg aan dat die statistieken met omzichtigheid zouden worden opgesteld en dat dit door een onafhankelijke en wetenschappelijke instantie zou worden verricht, bijvoorbeeld door het hiervoor gesuggereerde interuniversitaire waarnemingscentrum. Met betrekking tot deze gevoelige aangelegenheid adviseert de Commissie dus eerst een wetenschappelijk en vervolgens een politiek debat.

Een beleid van culturele diversiteit veronderstelt een culturele dialoog die ruimer is dan alleen maar een religieuze dialoog. De religieuze dimensie moet er weliswaar deel van uitmaken, maar de dialoog kan er niet toe worden beperkt.

De Commissie beveelt op dit gebied de oprichting aan van een museum van de immigratie, grotere flexibiliteit inzake de keuze van een feestdag, steun aan verenigingen die de interculturele dialoog bevorderen en die jongeren met een meervoudige identiteit bijstaan, de oprichting van een Belgisch Islaminstituut – een centrum voor onderzoek en onderwijs waar men de methoden en de regels van de islamitische rechtspraak zou bestuderen, de interpretatie van de religieuze bronnen enzovoort, maar dat ook een plaats zou zijn voor ontmoetingen, tentoonstellingen en voordrachten. De Islam is niet monolithisch: een dergelijk instituut zou het de moslims mogelijk maken met elkaar in dialoog te treden en een Belgische islam tot stand te brengen. De Commissie stelt ook de oprichting voor van een centrum voor levensbeschouwelijke studies, dat als een universitair en interdisciplinair centrum wordt opgevat.

Het verslag stelt voorts bepaalde initiatieven inzake de media voor.

De Commissie wenst dat de overheid ook bijzondere aandacht besteed aan de subsaharaanse minderheden, die te lijden hebben van een gebrek aan erkenning.

De kwestie van de interculturaliteit wordt al te vaak beperkt tot de moslims terwijl de subsaharaanse minderheden steeds belangrijker worden. Het opkomen van bepaalde evangelische protestantse bewegingen moet worden onderzocht, want het kan weliswaar een factor van integratie zijn, maar het sektarisme kan ook verontrustend zijn.

Wat de interculturaliteit op school betreft, moet geen overdreven negatief beeld worden opgehangen. Tal van scholen – van alle netten en cycli – hebben interessante initiatieven opgezet. Het bestaan van sommige problemen kan zeker niet worden ontkend. Er zijn leerlingen die het slachtoffer zijn van discriminaties of racistische daden die bij hen een radicalisering veroorzaken. Die uit zich niet alleen in het dragen van de hoofddoek maar ook in proselitisme, homofobie of de weigering om be-

gieux, l'homophobie ou encore le refus de certains enseignements.

Un autre problème, mettant en péril la scolarité de ces jeunes, consiste dans leur mise au travail (de nuit, parfois) ou dans l'organisation de mariage forcé. Ce phénomène, même s'il n'est pas généralisé, mérite néanmoins une réflexion des pouvoirs publics.

Les écoles ghettos, c'est-à-dire des établissements à forte concentration de jeunes d'origine étrangère, souvent en situation économique et sociale précaire, constituent un autre problème. Nombre de ces écoles mériteraient néanmoins de voir leur image revalorisée en raison des projets pédagogiques de qualité qui y sont menés. La commission constate que cette ghettoïsation résulte souvent des stratégies mises en œuvre par d'autres écoles pour éviter de devoir accueillir des jeunes d'origine étrangère. Cette stratégie élitiste de sélection est évidemment contraire au droit fondamental des élèves de s'inscrire dans les écoles de leur choix et doit être condamnée. La commission prône à cet égard la concertation et la collaboration entre écoles d'un même quartier et des incitations financières ou autres pour les écoles qui favoriseraient la mixité culturelle.

En ce qui concerne les aspects pédagogiques, il existe une dynamique entre la reconnaissance de la diversité culturelle et l'esprit d'émancipation. La complémentarité entre l'apprentissage de l'histoire de la démocratie, de l'émancipation et de l'égalité entre les hommes et les femmes et l'intégration aux cours d'histoire et de géographie, de la réalité des trajets migratoires, l'apport des cultures non européennes à la connaissance, aux idées et aux découvertes ainsi que l'étude des mouvements migratoires doit être favorisée.

L'apprentissage des langues nationales est un enjeu majeur car la méconnaissance de ces langues handicape fortement la personne d'origine étrangère. Or, trop souvent, les écoles font preuve d'assez peu de souplesse à l'égard des populations défavorisées (étrangères ou non). Cet apprentissage n'est pas incompatible avec l'entretien des langues d'origine: certains membres de la commission plaident d'ailleurs pour que l'arabe et le turc, notamment, soient proposés comme cours à option.

Enfin, en ce qui concerne la question des signes religieux, la commission a fait le choix de ne pas se focaliser sur le port du foulard (cf annexe au rapport)

paalde lessen te volgen.

Een ander probleem dat het schoolbezoek van die jongeren in het gedrang brengt, is dat ze ertoe worden verplicht te werken (soms 's nachts) of te huwen. Dat is weliswaar geen algemeen verbreid verschijnsel, maar het verdient toch de aandacht van de overheid.

De gettoscholen, dat wil zeggen scholen met een grote concentratie aan jongeren van buitenlandse origine die vaak in een moeilijke economische en sociale situatie verkeren, zijn een ander probleem. Het imago van tal van die scholen zou moeten worden gehervat door de kwaliteitsvolle pedagogische projecten die er worden opgezet. De Commissie stelt vast dat die gettovorming vaak te wijten is aan de strategieën van andere scholen om te voorkomen jongeren van buitenlandse origine te moeten aanvaarden. Die elitaire selectiestrategie staat uiteraard haaks op het fundamenteel recht van de leerlingen om zich in te schrijven in de school van hun keuze en ze moet worden veroordeeld. De Commissie staat terzake overleg en samenwerking tussen scholen van eenzelfde wijk voor, almede financiële of andere stimulansen voor de scholen die de culturele gemengdheid bevorderen.

Wat de pedagogische aspecten betreft, bestaat een dynamiek tussen de erkenning van de culturele verscheidenheid en de geest van emancipatie. De complementariteit tussen het aanleren van de geschiedenis van de democratie, de emancipatie en de gendergelijkheid, en het opnemen van de werkelijkheid van de migratietrajecten in de lessen geschiedenis en aardrijkskunde, de inbreng van de niet-Europese culturen in de kennis, de ideeën en de ontdekkingen alsook het bestuderen van de migraties moeten worden bevorderd.

Het aanleren van de landstalen is zeer belangrijk want het niet kennen van die talen is voor de persoon van buitenlandse origine een groot nadeel. De scholen zijn echter al te vaak niet zeer soepel ten aanzien van kansarme (al dan niet buitenlandse) bevolkingsgroepen. Het aanleren van die talen is niet onverenigbaar met het onderhouden van de oorspronkelijke talen: sommige leden van de Commissie pleiten er trouwens voor dat onder meer het Arabisch en het Turks als keuzevakken zouden worden aangeboden.

Wat de kwestie van de godsdienstige kentekens betreft, heeft de Commissie ervoor gekozen zich niet toe te spitsen op het dragen van de hoofddoek (zie de bijlage bij het verslag).

III. — ÉCHANGE DE VUES DU 24 MAI 2005

1. Questions des membres

Mme Dominique Tilmans (MR) se demande comment la commission du dialogue interculturel envisage la dispensation de cours de turc et d'arabe. S'agit-il d'ouvrir ces cours aux seuls jeunes d'origine étrangère?

Par ailleurs, la commission s'est-elle penchée sur la question de savoir si une limitation de l'immigration permettrait d'améliorer l'accueil et de permettre aux politiques d'intégration de mieux atteindre leur objectif.

M. Mohammed Boukourna (PS) aimerait que soient précisées les constatations de la commission en ce qui concerne les personnes du troisième âge issues de l'immigration.

Mme Nahima Lanjri (CD&V) constate que de nombreuses recommandations de la commission du dialogue interculturel donnent une impression de 'déjà vu'. Notamment en matière d'égalité entre les hommes et les femmes, elles s'apparentent à des propositions régulièrement formulées ces vingt-cinq dernières années. Le ministre compte-t-il mettre en œuvre ces propositions?

La commission suggère également que «l'octroi de la nationalité fasse l'objet d'une cérémonie qui puisse marquer l'événement d'une manière symboliquement plus appuyée que la simple remise d'un papier administratif». Une concertation a-t-elle déjà eu lieu avec les autorités communales à cette fin?

Le gouvernement partage-t-il l'opinion selon laquelle il convient d'étendre aux étrangers hors Union européenne le droit d'éligibilité aux élections communales?

La Charte de la citoyenneté sera-t-elle finalisée par le Centre de l'égalité des chances?

La ministre de la Justice a annoncé qu'elle déposerait un projet de loi permettant de priver les personnes condamnées pour racisme ou négationnisme de leur droits civils et politiques. Où en est ce projet?

Le projet d'arrêté royal relatif aux modalités d'exécution du test de situation dans le cadre de la lutte contre la discrimination est-il en voie de finalisation?

III. — GEDACHTEWISSELING VAN 24 MEI 2005

1. Vragen van de leden

Mevrouw Dominique Tilmans (MR) vraagt hoe de Commissie voor Interculturele Dialoog het geven van de lessen Turks en Arabisch ziet. Is het de bedoeling die lessen alleen voor de jongeren van buitenlandse origine open te stellen?

Heeft de Commissie zich voorts afgevraagd of een beperking van de immigratie het mogelijk zou maken dat de opvang verbetert en dat de doelstellingen van het immigratiebeleid beter worden gehaald?

De heer Mohammed Boukourna (PS) wenst dat de vaststellingen van de Commissie in verband met de personen van de derde leeftijd die hier ingevolge de migratie verblijven, worden aangescherpt.

Mevrouw Nahima Lanjri (CD&V) constateert dat tal van de aanbevelingen van de Commissie voor Interculturele Dialoog een déjà vu-indruk nalaten. Meer bepaald inzake gendergelijkheid lijken ze sterk op voorstellen die de jongste 25 jaar regelmatig werden geformuleerd. Denkt de minister die voorstellen in praktijk te brengen?

De Commissie raadt tevens aan dat «de toekenning van de nationaliteit zou gebeuren tijdens een plechtigheid die de gebeurtenis een symbolische meerwaarde kan geven, wat verder gaat dan de eenvoudige overhandiging van een administratief document.». Is daarover al overleg gepleegd met de gemeentebesturen?

Is de regering het ermee eens dat het verkiesbaarheidsrecht voor de gemeenteraadsverkiezingen zou moeten worden uitgebreid tot de niet-EU-buitenlanders?

Zal het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding de laatste hand leggen aan het Handvest van het staatsburgerschap?

De minister van Justitie heeft aangekondigd dat ze een wetsontwerp zou indienen dat de mogelijkheid zou bieden wegens racisme of negationisme veroordeelde personen uit hun burgerlijke en politieke rechten te zetten. Hoe staat het met dat wetsontwerp?

Wordt de laatste hand gelegd aan het ontwerp van koninklijk besluit betreffende de uitvoeringsmodaliteiten van de praktijktest in het kader van de bestrijding van discriminatie?

Le rapport de la commission du dialogue interculturel contient également une série de recommandations dont l'exécution relève de la compétence des entités fédérées. Lors de la présentation du rapport intermédiaire de la Commission du dialogue interculturel, le ministre de la Fonction publique, de l'Intégration sociale, de la Politique des grandes villes et de l'Égalité des chances avait indiqué qu'il communiquerait ces recommandations aux entités concernées lors d'une conférence interministérielle. Cette conférence a-t-elle déjà été organisée? Quelles sont les propositions concrètes qui y ont été formulées? Un protocole va-t-il être signé? Comment assurera-t-on le suivi des décisions qui seront prises?

L'intervenante souligne à cet égard la nécessité d'une concertation avec les entités fédérées dans la mesure où la politique doit être coordonnée pour être efficace.

Mme Lanjri remarque encore que certaines conclusions du rapport sont en contradiction avec certaines orientations politiques définies par les communautés. Tel est notamment le cas lorsque la commission estime que l'accès au logement ne peut être conditionné par une quelconque exigence alors que la communauté flamande souhaite subordonner l'octroi d'un logement social à la connaissance du néerlandais. L'intervenante rappelle à cet égard avoir déjà interrogé le ministre sur la compatibilité de cette décision avec le principe de non-discrimination.

Le rapport contient de nombreuses références à la liberté religieuse, à la liberté d'expression, etc... Or, la composition de la commission ne comprend aucun représentant des cultes reconnus. Certes, certains ont été entendus mais cela suffit-il? Ne devrait-on pas présenter ce rapport aux représentants des divers cultes pour leur permettre de faire leurs observations?

M. Stijn Bex (sp.a-spirit) rappelle avoir, dès le lancement du dialogue interculturel, émis certaines réserves quant à la méthodologie privilégiée.

Il ne reviendra toutefois pas sur ces réserves. Le présent rapport constitue en effet un document précieux, une étape importante dans le débat de l'interculturalité, entamé tardivement dans notre pays.

Ce rapport, s'il constitue un jalon important, ne doit pas être considéré comme un point final. Les membres de la commission du dialogue interculturel ont-ils une vision sur la manière dont le rapport doit être utilisé?

Het verslag van de Commissie voor Interculturele Dialoog bevat tevens een aantal aanbevelingen waarvan de tenuitvoerlegging tot de bevoegdheid van de decentrale overheden behoort. Bij de voorstelling van het tussentijds verslag van de Commissie voor Interculturele Dialoog heeft de minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen aangegeven dat hij de decentrale overheden in kennis zou stellen van die aanbevelingen tijdens een interministeriële conferentie. Heeft die al plaatsgehad? Welke concrete voorstellen werden daar gedaan? Zal een protocol worden ondertekend? Hoe zal worden gezorgd voor de voortgangsbewaking van de genomen beslissingen?

De spreker wijst in dat opzicht op de noodzaak van een overleg met de decentrale overheden omdat het beleid moet gecoördineerd zijn wil het om doeltreffend zijn.

Mevrouw Lanjri merkt nog op dat sommige conclusies van het verslag in tegenspraak zijn met bepaalde beleidsopties van de gemeenschappen. Zulks is onder meer het geval als de Commissie van oordeel is dat geen enkele voorwaarde mag worden opgelegd voor de toegang tot huisvesting, terwijl de Vlaamse Gemeenschap de toekenning van een sociale woning wil onderwerpen aan de kennis van het Nederlands. De spreker herinnert er in dat verband aan dat ze de minister reeds vragen heeft gesteld over de bestaanbaarheid van dat principe met het non-discriminatiebeginsel.

Het verslag bevat tal van verwijzingen naar de godsdienstvrijheid, de vrije meningsuiting enzovoort. Geen enkele vertegenwoordiger van de erkende erediensten maakt echter deel uit van de Commissie. Sommigen van hen werden wel gehoord, maar is dat voldoende? Zou dit verslag niet moeten worden voorgesteld aan de vertegenwoordigers van de verschillende erediensten zodat ze opmerkingen kunnen maken?

De heer Stijn Bex (sp.a-spirit) attendeert erop dat hij reeds bij de aanvang van de interculturele dialoog een voorbehoud heeft gemaakt bij de methodologie waaraan de voorkeur werd gegeven.

Hij zal daar echter niet verder op ingaan. Dit verslag is immers een waardevol document, een belangrijk stap in het debat over de interculturaliteit dat in ons land laat werd aangevat.

Dat verslag is weliswaar een belangrijk baken, maar het mag niet als een eindpunt worden aanzien. Hebben de leden van de Commissie voor Interculturele Dialoog een idee hoe van het verslag gebruik moet worden gemaakt?

Même si le rapport contient peu de nouveautés, il a le mérite de faire la synthèse de toutes les opinions. La question est maintenant de savoir comment concrétiser tout cela. Une grande partie des recommandations formulées dans le rapport relève des communautés et régions. Ne pourrait-on envisager l'élaboration d'une liste de recommandations en fonction des entités à qui elles sont adressées?

L'intervenant constate qu'en ce qui concerne la question du port du voile, le rapport énumère diverses options sans prendre parti pour l'une ou l'autre. En ce qui concerne les mesures en matière d'emploi, par contre, la commission se prononce résolument contre l'introduction de quotas, limitant de la sorte les pistes susceptibles de favoriser l'emploi des personnes d'origine étrangère. Ce faisant, elle offre un argument de poids à ceux qui y sont opposés. M. Bex estime au contraire que la possibilité de fixer des quotas doit être envisagée, que ce soit dans les administrations publiques mais également dans des entreprises de grande dimension.

M. Yvan Mayeur (PS), président, se félicite que la question du langage ait été abordée. Le terme «allochtone», traditionnellement utilisé en Flandres mais aussi, de plus en plus, en Wallonie est inadéquat lorsqu'on parle de politiques d'intégration. L'intervenant remarque que la piste de l'auto-identification ethnique est proposée afin de mieux cibler les politiques. Toutefois, il est indispensable que les mesures prises soient identiques pour tous. Il ne faudrait pas qu'en ciblant les mesures, on finisse par privilégier un groupe par rapport à un autre, lui aussi défavorisé. Il ne serait par contre pas inutile de réaliser une étude interuniversitaire sur le sujet.

Enfin, M. Mayeur s'interroge sur ce qu'il convient de faire de la Charte du citoyen. Pourrait-on envisager une sanction parlementaire? A défaut, quelle autre valeur symbolique, peut-on lui donner?

2. Réponses du rapporteur de la commission du dialogue interculturel

M. Edouard Delruelle, rapporteur de la commission du dialogue interculturel, souligne que la mission confiée à la commission ne visait pas à redéfinir la politique d'immigration. Peut-être peut-on mieux maîtriser les flux migratoires – la tendance est d'ailleurs de les freiner. Toutefois, si le Canada peut, en raison de ses caractéristiques géographiques, recourir à des quotas d'immi-

Het verslag omvat weinig nieuwigheden, maar het heeft toch de verdienste dat het alle standpunten samenvat. Vraag is nu hoe dat alles concreet uitvoering kan krijgen. Veel van de in dat verslag vervatte aanbevelingen behoren tot de bevoegdheid van de gemeenschappen en de gewesten. Zou niet kunnen worden overwogen een lijst van aanbevelingen op te stellen naar gelang van de decentrale overheden waarvoor ze bestemd zijn?

De spreker constateert dat wat het dragen van de hoofddoek betreft het verslag diverse mogelijkheden opsomt zonder een keuze te maken. In verband met de maatregelen inzake werkgelegenheid spreekt de Commissie zich daarentegen resoluut uit tegen de invoering van quota en beperkt ze aldus de mogelijkheden die de werkgelegenheid van de personen van buitenlandse origine zouden kunnen bevorderen. Zodoende reikt ze een gewichtig argument aan de tegenstanders ervan aan. De heer Bex is daarentegen van mening dat de mogelijkheid om quota vast te stellen, moet worden overwogen, zowel in de overheidsdiensten als in de grote ondernemingen.

Voorzitter Yvan Mayeur (PS) is verheugd dat het woordgebruik onder de aandacht is gebracht. Het woord «allochtoon», dat traditioneel in Vlaanderen wordt gebruikt maar ook meer en meer in Wallonië ingang vindt, is ongeschikt als men het heeft over inburgeringsbeleid. De spreker stelt vast dat etnische zelfidentificatie wordt voorgesteld als manier om het beleid gericht te maken. Het is echter onontbeerlijk dat de maatregelen voor iedereen dezelfde zijn. Er moet worden vermeden dat men, door het beleid gericht te maken, uiteindelijk een groep bevoordeelt ten aanzien van een andere, die ook kansarm is. Het zou daarentegen niet onnuttig zijn terzake een interuniversitair onderzoek uit te voeren.

Tot slot vraagt de heer Mayeur wat moet worden gedaan met het Handvest van het staatsburgerschap. Kan een bekrachtiging door het parlement worden overwogen? Zoniet, welke andere dan symbolische waarde kan men daaraan geven?

2. Antwoorden van de rapporteur van de Commissie voor Interculturele Dialoog

De heer Edouard Delruelle, rapporteur van de Commissie voor Interculturele Dialoog, beklemtoont dat het niet in de bedoeling lag dat de Commissie het migratiebeleid zou hertekenen. Misschien kan men de migratiestromen beter in de hand houden – de huidige trend is er trouwens op gericht ze af te remmen. Canada kan het zich, om redenen van geografische aard, veroorlo-

gration selon la profession, la région..., tel n'est pas le cas de la Belgique.

La commission est d'ailleurs partie de l'hypothèse selon laquelle la diversification culturelle va s'amplifier aussi bien en Europe que dans le monde.

Quant à l'organisation de cours de langue, M. Delruelle souligne qu'il ne s'agit que d'une proposition dont les modalités concrètes doivent être naturellement définies par les pouvoirs organisateurs. Rien n'empêche toutefois d'ouvrir ces cours à tous et à toutes, comme on l'a fait pour les cours d'italien et d'espagnol.

L'intervenant remarque que le rapport ne contient pas de chapitre spécifique consacré à la problématique du troisième âge. Des éléments relatifs aux rapports intergénérationnels sont néanmoins présents de manière transversale. Le livre des auditions, publié en annexe du rapport, contient quant à lui de plus amples éléments d'information.

La commission s'étant concentrée sur les populations jeunes et sur les femmes, elle n'a pas préconisé d'action précise à l'égard du troisième âge.

M. Delruelle confirme par ailleurs que la commission a privilégié certaines options contraires à celles retenues en Flandres, en matière de logement, notamment. Il existait en effet un consensus au sein de la commission pour conclure que l'exigence de la connaissance de la langue n'était pas appropriée. D'autant moins appropriée, d'ailleurs, que l'offre de cours est insuffisante.

En ce qui concerne la composition de la commission, l'intervenant indique que tous les dignitaires religieux ont été reçus et auditionnés. A titre personnel, il estime que le dialogue interculturel ne devait pas devenir une espèce de réunion œcuménique.

Concernant le suivi des recommandations, la commission a convenu de se revoir à la rentrée afin de faire le point sur les initiatives prises. Toutefois, le mandat de la commission est bel et bien arrivé à son terme. Un moyen d'assurer le suivi de ces recommandations réside dans la création de l'institut interuniversitaire précité auquel pourrait être confié le travail d'information et d'analyse.

M. Delruelle poursuit en indiquant qu'il n'est personnellement pas contre une politique de quotas. La commission n'a quant à elle pas voulu faire de propositions trop rigides qui aboutiraient à un blocage des partenaires sociaux. Il appartient aux pouvoirs publics et aux

ven immigratiequota op te leggen op grond van het beroep, de streek enzovoort. In België is zulks evenwel onmogelijk.

De Commissie is trouwens uitgegaan van de stelling dat de culturele diversificatie nog zal worden versterkt, zowel in Europa als wereldwijd.

Wat de organisatie van taalcursussen betreft, beklemtoont de heer Delruelle dat het slechts om een voorstel gaat, waarvan de concrete, nadere regels uiteraard door de inrichtende machten moeten worden vastgesteld. Niets belet evenwel dat soortgelijke cursussen voor iedereen toegankelijk worden gemaakt, zoals dat het geval was voor de cursussen Italiaans en Spaans.

De spreker merkt op dat in het verslag geen apart hoofdstuk wordt gewijd aan het vraagstuk van de derde leeftijd. Aspecten van de intergenerationele relaties komen er evenwel op transversale wijze in voor. Het boek met de gebundelde hoorzittingen, dat als bijlage bij het verslag is gepubliceerd, bevat evenwel meer inlichtingen daaromtrent.

Aangezien de Commissie zich heeft geconcentreerd op jongeren en vrouwen, heeft ze geen precieze actie ten aanzien van de derde leeftijd vooropgesteld.

De heer Delruelle bevestigt voorts dat de Commissie de voorkeur heeft gegeven aan bepaalde opties die haaks staan op die welke men in Vlaanderen in aanmerking neemt, met name inzake huisvesting. De Commissie kwam immers tot de consensus dat de vereiste inzake taalkennis niet doelmatig is, te meer daar het cursusaanbod ontoereikend is.

Wat de samenstelling van de Commissie betreft, stipt de spreker aan dat alle religieuze hoogwaardigheidsbekleders werden ontvangen en gehoord. Volgens hem mocht de interculturele dialoog geen soort van oecumenische vergadering worden.

Met het oog op de opvolging van de aanbevelingen is de Commissie overeengekomen dat ze na de zomer zal vergaderen om de stand van zaken over de genomen initiatieven op te maken. Het mandaat van de Commissie is evenwel beëindigd. Teneinde die aanbevelingen op te volgen, zou het voormelde interuniversitair instituut kunnen worden opgericht, dat de informatie- en analysetaak zou kunnen verrichten.

De heer Delruelle stipt voorts aan dat hij zelf niet gekant is tegen een quotabeleid. De Commissie wou geen al te strikte voorstellen doen, om te voorkomen dat de sociale partners helemaal afhaken. Het komt de overheden en de diverse sociale partners toe om te beslissen

divers partenaires sociaux de décider de l'instauration - ou non - de quotas. Il ne faut en tout cas pas limiter les politiques d'action positive aux quotas.

Sur le port du foulard, la commission, favorable à la plus grande liberté possible mais à une certaine neutralité des agents de l'État, a adopté une position tactique en énumérant toutes les options possibles, allant de la plus libérale à la plus prohibitive. Le choix de l'une ou de l'autre option aurait sans doute occulté tous les autres éléments du rapport. Entre les lignes, on peut toutefois se rendre compte qu'une majorité au sein de la commission était favorable à une position intermédiaire.

3. Réponse du ministre de la Fonction publique, de l'Intégration sociale, de la Politique des grandes villes et de l'Égalité des chances

Le ministre de la Fonction publique, de l'Intégration sociale, de la Politique des grandes villes et de l'Égalité des chances remercie les rapporteurs de la commission du dialogue interculturel, M. Delruelle et M. Torfs, pour le travail accompli. La commission a choisi la bonne voie en considérant la diversité comme une richesse et un atout. Le rapport constitue à cet égard une étape importante et ne donne, selon le ministre, pas un sentiment de déjà vu.

Quant à l'application qui sera faite des recommandations de la commission, le ministre précise qu'un plan de diversité de la fonction publique a déjà été mis en œuvre entre le rapport intermédiaire et le rapport final. Selon les informations, ce plan est considéré par d'autres niveaux de pouvoirs comme exemplaire.

Le gouvernement réfléchit à la manière de diffuser la Charte de la citoyenneté proposée et envisage sa publication sous forme d'affiches ainsi que sous forme plus élaborée (avec d'éventuelles références à d'autres textes). Cette Charte pourrait également être adoptée officiellement. A cette fin, elle a été soumise à la Conférence interministérielle, mais il semble que certains partenaires ne sont pas prêts à l'accepter tel quel. La communauté flamande, notamment, souhaite travailler sur son propre texte.

Plusieurs intervenants ont relevé que la commission du dialogue interculturel s'était penchée sur des questions qui intéressent parfois les communautés et régions. Le ministre souligne que les constatations et suggestions de la commission ont également été soumises à

sen of al dan niet quota moeten worden ingesteld. Het positief actiebeleid moet evenwel meer om het lijf hebben dan quota.

Wat het dragen van de hoofddoek betreft, is de Commissie voorstander van de grootst mogelijke vrijheid, maar stelt ze tevens dat staatsambtenaren een zekere neutraliteit moeten bewaren. Ze heeft een tactisch standpunt terzake ingenomen en alle mogelijke opties opgesomd, gaande van de meest vrije tot de meest restrictieve. Als ze had geopteerd voor de ene of andere optie, dan had zulks ontegenzeggelijk de andere aspecten van het verslag overschaduwd. Tussen de regels door leest men evenwel dat een meerderheid binnen de Commissie voorstander was van een tussenoplossing.

3. Antwoord van de minister van Ambtenarenzaken, Sociale Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen

De minister van Ambtenarenzaken, Sociale Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen dankt de rapporteurs van de Commissie voor Interculturele Dialoog, de heer Delruelle en de heer Torfs, voor het geleverde werk. De Commissie heeft er goed aan gedaan voorop te stellen dat verscheidenheid een rijkdom inhoudt en een troef is. Het commissieverslag vormt in dat opzicht een belangrijke mijlpaal en geeft, volgens de minister, niet de indruk dat het om opgewarmde kost gaat.

Met betrekking tot de uitvoering van de aanbevelingen van de Commissie preciseert de minister dat de federale overheid in het tijdpad tussen de indiening van het tussentijds verslag en het eindverslag reeds een diversiteitsplan heeft uitgevoerd. Naar verluidt wordt dat plan op andere beleidsniveaus als een te volgen voorbeeld beschouwd.

De regering beraadt zich over de mogelijke verspreiding van het «Handvest van het staatsburgerschap», en overweegt het bekend te maken aan de hand van affiches, alsook in een meer uitgewerkte vorm (met eventuele verwijzingen naar andere teksten). Dat handvest zou tevens officieel kunnen worden goedgekeurd. Met het oog daarop werd het voorgelegd aan de Interministeriële Conferentie. Sommige partners zouden evenwel niet bereid zijn het zonder meer goed te keuren. Zo wenst de Vlaamse Gemeenschap op grond van haar eigen tekst te werken.

Verscheidene sprekers hebben opgemerkt dat de Commissie voor Interculturele Dialoog zich heeft beraaden over vraagstukken waarbij soms de gemeenschappen en de gewesten betrokken zijn. De minister beklemtoont dat de vaststellingen en de suggesties van de

la conférence interministérielle.

En ce qui concerne la proposition d'organiser une cérémonie lors de l'obtention de la nationalité belge, celle-ci doit être discutée avec les Régions qui exercent la tutelle sur les communes.

L'éligibilité des ressortissants étrangers est un point qui n'est pas inscrit dans l'accord du gouvernement. Il appartient au parlement d'en débattre, s'il le désire.

Le projet de loi de la ministre de la Justice, évoqué par Mme Lanjri, est en bonne voie.

En ce qui concerne les tests de situation, le ministre précise que les concertations qui avaient été demandées sont sur le point d'aboutir.

La Conférence interministérielle, organisée le 11 mai 2005, s'est penchée sur plusieurs propositions de la commission du dialogue interculturel. Tout d'abord, afin de favoriser l'égalité entre les hommes et les femmes, la conférence a décidé de mettre sur pied, dans chaque région, un projet-pilote relatif à la création de «points d'assistance juridique» pour les femmes d'origine étrangère.

Afin de lutter contre les discriminations en matière d'emploi, il a été décidé de créer, au sein du CNT, un groupe de travail (partenaires sociaux et gouvernements) chargé d'examiner des actions concrètes de lutte contre les discriminations et dont le premier bilan devrait être disponible dans le courant de l'automne 2005.

Les propositions de la commission relatives au logement seront soumises à la conférence interministérielle 'politique des grandes villes et logement' qui se tiendra début juillet.

Sur la question d'une éventuelle récolte de statistiques, fondées sur l'origine, le ministre précise encore qu'une table-ronde aura lieu en octobre 2005 afin de prendre connaissance des méthodologies et pratiques existant en Belgique et en Europe et de répertorier les précautions nécessaires afin d'éviter les dérives éventuelles pouvant résulter de l'utilisation de cet outil.

Après avoir donné ce bref aperçu, le ministre indique que l'intention du gouvernement est de battre le fer tant qu'il est chaud et, par conséquent, de tirer les conclusions du rapport de la commission du dialogue

Commissie tevens aan de Interministeriële Conferentie werden bezorgd.

Het voorstel om het verkrijgen van de Belgische nationaliteit met een ceremonie gepaard te doen gaan, moet worden besproken met de gewesten, aangezien zij het toezicht op de gemeenten uitoefenen.

De verkiesbaarheid van buitenlandse onderdanen is niet opgenomen in het regeerakkoord. Het komt het parlement toe zulks te bespreken, indien het dat wenst.

Het wetsontwerp van de minister van Justitie, waarnaar mevrouw Lanjri verwees, is een stap in de goede richting.

Inzake de praktijktests preciseert de minister dat het gewenste overleg bijna is afgerond.

De Interministeriële Conferentie van 11 mei 2005 heeft zich over verscheidene voorstellen van de Commissie voor Interculturele Dialoog beraden. Om de gendergelijkheid te bevorderen, heeft de Commissie eerst en vooral beslist in elk gewest een proefproject op te starten, met het oog op de oprichting van «rechtsbijstandswinkels» voor vrouwen van buitenlandse origine.

Om discriminatie op het gebied van werk te bestrijden, werd beslist binnen de NAR een werkgroep op te richten, bestaande uit de sociale partners en de regering. Die werkgroep moet nagaan welke acties concreet kunnen worden ondernomen om discriminatie te bestrijden. Het eerste verslag van de werkzaamheden zou in de loop van de herfst van 2005 beschikbaar moeten zijn.

De voorstellen die de Commissie op het gebied van de huisvesting heeft gedaan, zullen worden voorgelegd aan de Interministeriële Conferentie «Grootstedenbeleid en huisvesting», die begin juli zal worden gehouden.

Wat de eventuele vergaring van statistieken op grond van de origine betreft, preciseert de minister voorts dat in oktober 2005 een rondetafelconferentie zal worden gehouden, teneinde kennis te nemen van de in België en Europa voorhanden zijnde methodologieën en bestaande praktijken, alsook een lijst op te maken van de vereiste voorzorgen om eventuele ontsporingen door het gebruik van dat instrument te voorkomen.

Na dat kort overzicht te hebben gegeven, stipt de minister aan dat de regering het ijzer wil smeden terwijl het heet is, en dientengevolge de nodige conclusies wil trekken uit het verslag van de Commissie voor Inter-

interculturel. Le ministre plaide en outre pour une pérennisation de la commission: il serait absurde en effet de ne pas tirer parti de l'expertise qui a pu y être développée.

IV. — ÉCHANGE DE VUES DU 5 JUILLET 2005

— *Exécution des recommandations contenues dans le rapport de la commission du dialogue interculturel*

Mme Nahima Lanjri (CD&V) s'interroge sur les modalités d'exécution du rapport de la commission du dialogue interculturel. Le ministre-peut-il préciser à quelles recommandations le gouvernement accordera un caractère prioritaire jusqu'en 2006? Qu'en est-il des matières qui ne relèvent pas de la compétence du gouvernement fédéral? Tentera-t-on d'aboutir à un accord concret en Conférence interministérielle?

Le ministre souligne s'être déjà chargé de l'exécution des recommandations relevant de sa compétence propre, et ce dès la publication du rapport intermédiaire. Les autres points, qui relèvent de la compétence d'autres niveaux de pouvoir, devront faire l'objet d'un examen en conférence interministérielle. Une première conférence a déjà eu lieu, la suivante se tiendra le 13 juillet 2005. Entre-temps, des groupes de travail examinent les points à traiter.

Mme Nahima Lanjri (CD&V) regrette que l'exécution des recommandations de la commission dépende presque intégralement des décisions d'une Conférence interministérielle. L'intervenante estime par ailleurs que le ministre doit obligatoirement assumer une fonction coordinatrice.

M. Benoît Drèze (cdH) partage l'avis de Mme Lanjri en ce qui concerne le rôle transversal et de coordination que doit assumer un ministre de l'égalité des chances: il doit en effet user de son influence sur l'action des autres membres du gouvernement.

Le ministre reconnaît pouvoir jouer un rôle coordinateur des actions de ses collègues mais sa compétence s'arrête là où commence celle des autres.

Mme Marie-Claire Lambert (PS) estime que la première Conférence interministérielle a déjà abouti à certains résultats théoriques mais il serait intéressant d'insister en son sein sur l'influence des communautés et

culturele Dialoog. De minister pleit er tevens voor de Commissie te bestendigen; het zou immers absurd zijn geen voordeel te halen uit de deskundigheid die zij heeft vergaard.

IV. — GEDACHTEWISSELING VAN 5 JULI 2005

— *Uitvoering van de aanbevelingen in het verslag van de Commissie voor Interculturele Dialoog*

Mevrouw Nahima Lanjri (CD&V) vraagt zich af hoe het verslag van de Commissie voor Interculturele Dialoog in de praktijk kan worden omgezet. Kan de minister aangeven aan welke maatregelen de regering tot in 2006 voorrang zal geven? Wat met de aangelegenheden die niet tot de bevoegdheden van de federale regering behoren? Zal worden gepoogd om via de Interministeriële Conferentie tot een concreet akkoord te komen?

De minister onderstreept dat hij reeds van bij de publicatie van het tussentijds rapport is begonnen met de tenuitvoerlegging van de aanbevelingen die onder zijn eigen bevoegdheid vallen. De andere aspecten, waarvoor andere niveaus bevoegd zijn, moeten worden behandeld in het kader van de Interministeriële Conferentie. Een eerste Conferentie heeft al plaatsgevonden en de tweede is gepland voor 13 juli 2005. Ondertussen buigen werkgroepen zich over de te bespreken punten.

Mevrouw Nahima Lanjri (CD&V) betreurt dat de tenuitvoerlegging van de aanbevelingen van de Commissie haast volledig afhangt van de beslissingen van een Interministeriële Conferentie. Voorts vindt de spreker dat de minister terzake hoe dan ook een coördinerende rol moet spelen.

De heer Benoît Drèze (cdH) deelt de mening van mevrouw Lanjri met betrekking tot de transversale en coördinerende rol die een minister van Gelijke Kansen moet spelen: hij moet immers zijn invloed aanwenden om de initiatieven van de andere regeringsleden in de goede richting te sturen.

De minister erkent dat hij ten aanzien van de initiatieven van zijn collega's een coördinerende rol kan spelen, maar zijn bevoegdheid stopt waar die van de anderen begint.

In de ogen van mevrouw Marie-Claire Lambert (PS) heeft de eerste Interministeriële Conferentie al bepaalde theoretische resultaten opgeleverd, maar het ware interessant dat binnen die Conferentie een grotere klem-

des pouvoirs locaux. Au-delà d'une exécution théorique des recommandations de la commission, il serait bon de soutenir et d'encourager des initiatives socioculturelles de quartier (par exemple, des soirées consacrées à la découverte des spécialités culinaires) visant à promouvoir la diversité et le dialogue. Des aides ponctuelles peuvent parfois avoir des effets extrêmement positifs. Certes, le ministre n'est pas compétent pour agir directement mais peut jouer un rôle dynamisant.

Le ministre souscrit à l'opinion de Mme Lambert selon laquelle les actions de proximité engendrent des résultats. «Pratiquer la diversité» passe par la découverte de l'autre et entre autre par la découverte des saveurs.

– *Emploi*

Dans le domaine de l'emploi, *Mme Nahima Lanjri (CD&V)* rappelle qu'un large plan national pour la diversité était annoncé en janvier 2005. Ce plan – devant encourager le recrutement de candidats d'origine étrangère – est-il déjà appliqué? Quel est le budget qui y est consacré? Des objectifs chiffrés ont-ils été avancés? Est-il prévu de mettre sur pied, en concertation avec les communautés, un système d'enregistrement permettant de répertorier l'origine des candidats? Ne pourrait-on pas, pour ce faire, s'inspirer du système utilisé par le VDAB?

L'intervenante ajoute que l'article 10 de la Constitution constitue une barrière au recrutement d'agent d'origine étrangère non européenne. Par ailleurs, sur les quelque 80 000 fonctionnaires fédéraux, seuls 242 sont d'origine européenne non belge – soit 0,3% – alors qu'ils représentent environ 6,5% de la population. Cette barrière au recrutement d'allochtones ne peut être surmontée que par l'intermédiaire d'une révision de la Constitution. A l'issue de la précédente législature, l'article 10 de la Constitution a été inséré dans la liste des dispositions constitutionnelles susceptibles d'être révisées. L'intervenante se réfère donc à la proposition de révision de l'article 10 de la Constitution qu'elle a déposée avec Hans Bonte (Voir DOC 51 1330/001) visant à permettre à des ressortissants étranger d'accéder à la fonction publique. L'ouverture des emplois publics aux ressortissants étrangers mettra par ailleurs fin à l'inégalité entre ressortissants étrangers européens et les autres. Le ministre peut-il préciser ses intentions sur la question? Un groupe de travail a-t-il été créé pour se pencher sur ce problème?

toon zou worden gelegd op de invloed terzake van de gemeenschappen en de lokale besturen. Bovenop de theoretische tenuitvoerlegging van de aanbevelingen van de Commissie zou het goed zijn eveneens steun en aanmoediging te geven aan sociaal-culturele wijk-initiatieven die tot doel hebben de diversiteit en de dialoog te bevorderen (bijvoorbeeld: avonden waarop culinaire specialiteiten kunnen worden ontdekt). Voorts kan ook eenmalige steun aan bepaalde projecten uiterst positief werken. Weliswaar is de minister terzake niet direct bevoegd, maar hij kan wel een dynamiserende rol spelen.

De minister is het eens met mevrouw Lambert, wanneer die stelt dat buurtacties zeer doeltreffend zijn. Diversiteit kan je maar beleven door je open te stellen voor de andere, onder andere voor diens culinaire traditie.

– *Werkgelegenheid*

Inzake werkgelegenheid herinnert *mevrouw Nahima Lanjri (CD&V)* eraan dat in januari 2005 een omvattend nationaal diversiteitsplan was aangekondigd, dat tot doel zou hebben de indienstneming te bevorderen van mensen van vreemde herkomst. Wordt dat plan al toegepast? Welk bedrag werd ervoor uitgetrokken? Zijn er cijferdoelstellingen vooropgezet? Is het de bedoeling om, in samenwerking met de gemeenschappen, een registratiesysteem tot stand te brengen dat het mogelijk maakt de herkomst van de kandidaten te inventariseren? Kan daartoe geen beroep worden gedaan op het bij de VDAB gehanteerde systeem?

Voorts wijst de spreekster erop dat artikel 10 van de Grondwet een rem zet op de indienstneming van ambtenaren van vreemde, niet-Europese herkomst. Overigens zijn slechts 242 (of 0,3%) van de 80.000 federale ambtenaren in ons land van Europese, niet-Belgische origine, terwijl die groep 6,5% van de bevolking uitmaakt. Die hinderpaal voor de indienstneming van allochtonen kan maar uit de weg worden geruimd via een Grondwetsherziening. Tijdens de vorige zittingsperiode werd artikel 10 van de Grondwet toegevoegd aan de lijst van voor herziening vatbare Grondwetsartikelen. De spreekster verwijst dan ook naar het voorstel tot herziening van de Grondwet dat zij samen met Hans Bonte heeft ingediend en dat ertoe strekt vreemde onderdanen toegang te verschaffen tot het openbaar ambt (DOC 51 1330/001). Aldus zou overigens ook een einde worden gemaakt aan de ongelijkheid tussen de Europese en de niet-Europese vreemde onderdanen. Kan de minister preciseren wat op dat vlak zijn plannen zijn? Is er een werkgroep opgericht om dat vraagstuk te bestuderen?

Depuis de nombreux mois, est annoncé un arrêté fixant les modalités du test de situation, conformément à la loi du 25 février 2003 tendant à lutter contre la discrimination et modifiant la loi du 15 février 1993 créant un Centre pour l'égalité des chances. Il semble toutefois que la question reste épineuse au sein du gouvernement. Cet arrêté pourra-t-il être adopté avant les vacances parlementaires?

Etant lui-même actif dans le domaine de l'économie sociale, *M. Benoît Drèze (cdH)* tient à souligner la justesse du ton du rapport de la Commission du dialogue interculturel en matière d'emploi (cf. p. 62 à 65). Il importe en effet de distinguer les discriminations basées sur l'origine ou sur la nationalité des difficultés d'insertion socioprofessionnelle résultant par exemple d'une méconnaissance des langues nationales.

L'intervenant estime, à l'instar de la commission du dialogue interculturel, que pour encourager les entreprises à favoriser la diversité, il est préférable de choisir la voie d'incitants – notamment fiscaux – plutôt que celle des quotas. En effet, certaines discriminations ne peuvent être résolues que par la voie d'actions positives (par exemple, l'organisation de stage en entreprises).

Les actions tel le «plan rosetta – immigrés» mis sur pied dans le cadre de l'accord interprofessionnel 2003-2004, si elles partent d'une bonne intention n'aboutissent qu'à la stigmatisation des travailleurs.

Par ailleurs, des initiatives tel le test de situation ne paraissent pas des plus judicieuses. D'autres initiatives ont-elle été envisagées avec la ministre de l'Emploi?

Mme Talbia Belhouari (PS) rappelle qu'en octobre 2003, un des engagements de la Conférence pour l'Emploi était la création d'un groupe de travail qui se pencherait sur la problématique de la discrimination à l'embauche avec l'ensemble des ministres de l'Emploi et le ministre de l'Egalité des Chances. Il apparaît toutefois que ce groupe de travail n'a toujours pas été constitué, comme il ressort d'une réponse de la ministre de l'Emploi à une question orale posée en séance plénière (Voir CRIV 51 PLEN 134, p. 39). L'intervenante insiste pour que ce groupe de travail soit mis sur pied le plus rapidement possible. Il est inacceptable que des personnes d'origine étrangère qui envoient leur candidature à un emploi ne reçoivent même pas, dans la majorité des cas, un simple accusé de réception.

Al verscheidene malen is een besluit aangekondigd waarin de nadere voorwaarden worden vastgesteld met betrekking tot de situatietest, overeenkomstig de wet van 25 februari 2003 ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. Daar is tot dusver nog niets van in huis gekomen, omdat de kwestie kennelijk gevoelig ligt binnen de regering. Kan dat besluit er nog komen vóór het parlementaire zomerreces?

Op grond van zijn eigen ervaring in het domein van de sociale economie wenst *de heer Benoît Drèze (cdH)* te benadrukken dat het rapport van de Commissie voor Interculturele Dialoog inzake werkgelegenheid (zie blz. 62 tot 65) de juiste toon aanslaat. Het is inderdaad van belang een onderscheid te maken tussen discriminatie die is gebaseerd op de herkomst of de nationaliteit van de betrokkenen, en de moeilijkheden die rijzen bij de sociaal-professionele inschakeling van mensen die, bijvoorbeeld, geen kennis hebben van de nationale landstalen.

Net als de Commissie voor de interculturele dialoog is de spreker de mening toegedaan dat – met name fiscale – stimuli veel doeltreffender zijn dan quota, wil men de ondernemingen tot meer diversiteit aanzetten. Bepaalde vormen van discriminatie kunnen immers maar worden opgelost via positieve acties (bijvoorbeeld de organisatie van bedrijfsstages).

In weerwil van de goede intenties leiden initiatieven zoals het Rosetaplan voor migranten, dat tot stand kwam in het kader van het centraal akkoord 2003-2004, alleen maar tot een stigmatisering van de betrokken werknemers.

Bovendien lijken maatregelen zoals de situatietest niet meteen de beste oplossing te bieden. Heeft de minister van Werk andere maatregelen op het oog?

Mevrouw Talbia Belhouari (PS) herinnert eraan dat de Werkgelegenheidsconferentie zich er in oktober 2003 onder andere toe heeft verbonden een werkgroep op te richten die de discriminatie bij indienstneming nader zou onderzoeken, samen met de verschillende ministers van Werk en van Gelijke Kansen. Uit een antwoord van de minister van Werk op een in de plenaire vergadering gestelde vraag (zie CRIV 51 PLEN 134, blz. 39) blijkt evenwel dat die werkgroep nog steeds niet bestaat. De spreekster dringt aan op een spoedige oprichting ervan. Het kan niet door de beugel dat mensen van vreemde herkomst die kandideren voor een baan, vaak zelfs geen antwoord krijgen op hun sollicitatie.

Le ministre souligne que le «plan d'action 2005-2007 visant à valoriser la diversité» a déjà été présenté et contient de multiples actions concrètes devant privilégier la diversité au sein de l'administration fédérale. Les statistiques disponibles n'étant pas toujours convaincantes, le Centre a été invité à les vérifier. Contrairement à Mme Lanjri, le ministre indique n'avoir jamais pu examiner de système concret d'enregistrement. Un groupe de travail a été organisé et doit réfléchir à la meilleure manière de rendre un tel système opérationnel et envisager comment il devra être utilisé.

L'intervenant précise en outre qu'en ce qui concerne la lutte contre la discrimination à l'embauche dans la fonction publique, les examens conditionnant l'accès à une fonction statutaire sont réalisés sur une base anonyme. Pour ce qui est des fonctions contractuelles, les *curriculum vitae* anonymes sont sélectionnés sur la base d'un profil de fonction. Le département recruteur reçoit donc une liste des CV correspondant à la description de la fonction vacante et doit donc opérer le choix final. Il est clair que les candidatures de personnes d'origine étrangère ne peuvent pas être systématiquement rejetées. Le respect de la diversité et les efforts qui seront mis en œuvre pour la favoriser seront des éléments qui seront pris en compte lors de l'évaluation des 'managers' des différents départements fédéraux. Cela ne signifie pas qu'ils devront engager un nombre déterminé de femmes ou de personnes d'origine étrangère mais qu'ils ne peuvent pas rejeter systématiquement les candidatures qui émanent de ce groupe vulnérable.

Ces principes ne signifient évidemment pas qu'il n'y a pas de problèmes, mais le message est clair. Pour ce qui est du secteur privé, par contre, les choses le sont beaucoup moins comme l'ont démontré des exemples récents.

Le ministre souligne que le groupe de travail évoqué par Mme Belhouari pourra se réunir avant les vacances et examiner certaines propositions telle l'octroi d'un label social aux entreprises respectueuses de la diversité. Il rappelle néanmoins qu'il n'est pas compétent en matière d'emploi.

En ce qui concerne l'arrêté mettant en œuvre les tests de situation, l'intervenant indique qu'il ne sera pas finalisé avant les vacances. La réflexion n'est pas encore tout à fait mûre, si l'on veut en faire un instrument efficace et respectueux de la vie privée. La loi relative à la

De minister onderstreept dat het Actieplan 2005-2007 «voor het bevorderen van de diversiteit» al werd voorgesteld en dat het velerlei concrete acties bevat die ertoe strekken de diversiteit binnen de federale overheidsdiensten te bevorderen. Aangezien uit de beschikbare statistieken nog steeds geen overtuigende verbetering blijkt, werd het Centrum opgedragen ze te verifiëren. Anders dan mevrouw Lanjri heeft de minister nog nooit de gelegenheid gekregen een concreet registratiesysteem onder de loop te nemen. Er werd een werkgroep opgericht die tot taak heeft gekregen na te denken over de beste manier om een dergelijk systeem operationeel te maken en na te gaan hoe het moet worden gebruikt.

Wat de strijd tegen de discriminatie bij indienstnemeningen bij de overheid betreft, preciseert de spreker bovendien dat de examens met het oog op een statutaire benoeming anoniem worden georganiseerd. Voor de invulling van contractuele functies worden de *curricula vitae* eveneens anoniem geselecteerd, afhankelijk van een functieprofiel. Het indienstnemende departement ontvangt dus een lijst van CV's die overeenstemmen met de functieomschrijving voor de vacante betrekking; op basis daarvan wordt de eindkeuze gemaakt. Uiteraard kan het niet dat kandidaten van vreemde herkomst systematisch worden geweerd. Bij de evaluatie van de «managers» van de verschillende federale departementen zal ook rekening worden gehouden met criteria zoals de inachtneming van de diversiteit en de inspanningen die werden geleverd om tot meer diversiteit te komen. Zulks betekent niet dat zij verplicht zijn een bepaald aantal vrouwen of mensen van vreemde herkomst in dienst te nemen, maar wel dat ze niet systematisch candidatures van mensen uit een kwetsbare groep mogen weren.

Het spreekt vanzelf dat er zich, ondanks die beginselen, nog moeilijkheden voordoen, maar de boodschap is duidelijk. Wat de privé-sector betreft, is daarentegen uit recente voorvallen gebleken dat de zaken veel minder voor de hand liggen.

De minister onderstreept dat de door mevrouw Belhouari aangehaalde werkgroep tijdens het reces kan bijeenkomen om bepaalde voorstellen te bespreken, bijvoorbeeld de toekenning van een sociaal label aan ondernemingen die de diversiteit in acht nemen. Niettemin herinnert hij eraan dat hij inzake werk niet bevoegd is.

De spreker geeft aan dat de implementatie van de praktijktests niet vóór de vakantie rond zal zijn. Zo men er een doeltreffend instrument van wil maken dat de persoonlijke levenssfeer in acht neemt, dan is nog wat diepgaandere reflectie terzake noodzakelijk. Krachtens

lutte contre les discriminations confère au Roi un pouvoir d'exécution qu'il n'est en effet pas aisé d'exercer. Le ministre indique qu'il conserve sur la question un œil critique.

Comme l'a relevé M. Drèze, le ministre confirme qu'il faut en effet distinguer difficulté d'insertion professionnelle et discrimination. Si l'on veut réduire ces difficultés d'insertion professionnelle, il est impératif d'agir à l'encontre des écoles dites ghettos et de préparer les jeunes à un emploi. Un groupe de travail a été constitué par la ministre fédérale de l'Emploi ainsi qu'avec les ministres compétents des entités fédérées.

– *Egalité entre les hommes et les femmes*

En ce qui concerne l'égalité des hommes et des femmes, *Mme Nahima Lanjri (CD&V)* constate, comme le fait la commission, que la situation a peu évolué: les constats dressés par le Commissariat royal à la politique des Immigrés au début des années nonante restent d'actualité. Quelles mesures concrètes seront prises afin de favoriser l'émancipation? Le rapport évoque notamment, pour les femmes issues de l'immigration, les conflits de droit entre les règles de droit international privé, les conventions internationales signées par la Belgique et certaines valeurs propres à notre société.

La commission du dialogue interculturel propose par conséquent la rédaction et la diffusion d'un manuel juridique sur le statut et le droit des personnes. Ce manuel ne s'adressera-t-il qu'aux femmes d'origine étrangère ou aura-t-il une destination plus large? Qui est chargé de la préparation de ce texte et quand pourra-t-il être disponible?

Mme Talbia Belhouari (PS) se réfère aux recommandations de la commission du dialogue interculturel qui souligne à quel point les femmes sont fragilisées dans de multiples domaines et notamment dans le domaine juridique. Quelles mesures seront arrêtées pour mettre fin à cette situation?

Le ministre répond que le manuel sur le statut et le droit des personnes, évoqué par *Mme Lanjri*, concernera les récentes réformes du Code de la famille au Maroc, la «Moudawana», ainsi que le nouveau Code de Droit International Privé (DIP). Les réformes du Code marocain de la famille constituent une avancée en ce qui concerne les droits des femmes marocaines de Belgique. Pour le ministre, il était impératif de faire connaî-

de l'antidiscriminatiewet wordt de Koning gemachtigd een en ander ten uitvoer te leggen, hetgeen inderdaad niet gemakkelijk is. De minister wijst erop dat hij die aangelegenheid met een kritisch oog blijft bekijken.

Zoals ook de heer Drèze heeft beklemtoond, bevestigt de minister dat een onderscheid moet worden gemaakt tussen een moeilijke toegang tot de arbeidsmarkt en discriminatie. Indien men de toegang tot de arbeidsmarkt wil vergemakkelijken, is het onontbeerlijk op te treden tegen de zogenaamde gettoscholen, en de jongeren op een baan voor te bereiden. De federale minister van Werk heeft samen met de bevoegde ministers van de deelgebieden een werkgroep opgericht.

– *Gelijkheid tussen mannen en vrouwen*

Mevrouw Nahima Lanjri (CD&V) constateert net zoals de Commissie dat de situatie inzake de gelijkheid tussen mannen en vrouwen weinig is geëvolueerd: de vaststellingen van het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid uit het begin van de jaren negentig blijven actueel. Welke emancipatiebevorderende maatregelen zullen worden genomen? In het verslag wordt inzonderheid aangegeven hoe migrantenvrouwen te maken krijgen met onderlinge rechtsconflicten tussen de in het internationaal privaatrecht vervatte regels, de door België ondertekende internationale verdragen en bepaalde waarden die eigen zijn aan onze samenleving.

De Commissie voor Interculturele Dialoog stelt dan ook de redactie en verspreiding voor van een «juridisch handboek betreffende het statuut en de rechten van personen». Zal dat handboek alleen bestemd zijn voor vrouwen van vreemde herkomst, of zal het zich tot een ruimer doelpubliek richten? Wie is belast met de voorbereiding van die tekst en wanneer zal hij beschikbaar kunnen zijn?

Mevrouw Talbia Belhouari (PS) verwijst naar de aanbevelingen van de Commissie voor Interculturele Dialoog, waarin wordt onderstreept hoezeer vrouwen op heel wat gebieden zwakker staan, inzonderheid juridisch gezien. Welke maatregelen zullen worden uitgevaardigd om die toestand te verhelpen?

De minister antwoordt daarop dat het door mevrouw Lanjri aangehaalde «juridisch handboek betreffende het statuut en de rechten van personen» betrekking zal hebben op de recente hervormingen van het Marokkaanse «Code de la famille», de zogenaamde «Moudawana», alsook op het nieuwe Wetboek van internationaal privaatrecht (WIP). De hervormingen van het Marokkaanse «Code de la famille» vormen een voor-

tre aux femmes concernées les répercussions de ces réformes sur leur statut juridique.

Par ailleurs, des points d'appui juridique seront opérationnels dès septembre ou octobre 2005 et ce, dans toutes les régions du pays.

– *Qualification de minorité culturelle*

Mme Marie-Claire Lambert (PS) relève que l'expression retenue par la commission pour désigner les destinataires des politiques d'intégration est celle de «minorité culturelle». L'intervenante estime que cette dénomination n'est pas la plus adéquate. Que fera-t-on demain du Pacte culturel? Le ministre peut-il exprimer son sentiment à cet égard?

Le ministre juge, au contraire de *Mme Lambert*, que le choix de l'expression «minorité culturelle» est opportun, dans la mesure où nous constituons tous des minorités culturelles à l'échelle mondiale. Ce que la commission a voulu souligner, c'est l'inadéquation du mot «immigrés» pour désigner des populations d'origine étrangère nées en Belgique. Celles-ci, lorsqu'elles conservent des points d'attache avec leur culture d'origine constituent indéniablement des minorités culturelles.

Le terme «allochtones», qui renvoie à la différence culturelle, est tout aussi inadéquat. La distinction entre les «autochtones» et les «allochtones» est en effet on ne peut plus artificielle. C'est la raison pour laquelle l'expression «minorité culturelle» constitue une dénomination intéressante: on ne peut pas reconnaître l'existence de la diversité sans lui donner un nom.

– *Citoyenneté*

En matière de citoyenneté communale, *Mme Nahima Lanjri (CD&V)* remarque que la commission se dit favorable à l'ouverture du droit à l'éligibilité pour les ressortissants étrangers issus d'un État non-membre de l'Union européenne. Cette question délicate a-t-elle déjà été tranchée par le gouvernement?

Le serment constitutionnel imposé à une catégorie d'étrangers et conditionnant l'exercice de leur droit de vote est critiqué par la commission. Celle-ci juge en effet que toutes personnes étrangères établies durablement en Belgique doivent être mises en mesure de con-

uitgang wat de rechten van Marokkaanse vrouwen in België betreft. Volgens de minister is het onontbeerlijk de betrokken vrouwen op de hoogte te brengen van de repercussies van die hervormingen op hun rechtspositie.

Voorts zullen de Juridische Steunpunten vanaf september of oktober 2005 in alle regio's van het land operationeel zijn.

– Bestempeling als culturele minderheid

Mevrouw Marie-Claire Lambert (PS) wijst erop dat de door de Commissie aangehouden uitdrukking om degenen aan te wijzen tot wie het integratiebeleid zich richt, die van 'culturele minderheid' is. De spreker acht die benaming niet de meest geschikte. Wat zal men morgen met het cultureel pact doen? Kan de minister wat zijn standpunt terzake aangeven?

In tegenstelling tot mevrouw Lambert, acht *de minister* de keuze voor de uitdrukking «culturele minderheid» integendeel opportuun, aangezien wij allen culturele minderheden op wereldvlak uitmaken. Wat de commissie heeft willen onderstrepen, is dat het woord «migranten» ongepast is om bevolkingsgroepen van vreemde origine aan te duiden, die in België geboren zijn. Wanneer laatstgenoemden aanknopingspunten met hun cultuur van oorsprong bewaren, vormen zij ontegenzeggelijk culturele minderheden.

De term «allochtonen», die verwijst naar het culturele verschil, is al even ongeschikt. Het onderscheid tussen «autochtonen» en «allochtonen» is immers kunstmatig tot en met. Dat is de reden waarom de uitdrukking «culturele minderheid» een interessante benaming vormt: men kan het bestaan van de diversiteit niet erkennen zonder daaraan een naam te geven.

– *Burgerschap*

Wat het gemeentelijk burgerschap betreft, merkt *mevrouw Nahima Lanjri (CD&V)* op dat de Commissie heeft verklaard voorstander te zijn van de openstelling van het recht op kiesbaarheid voor vreemdelingen die afkomstig zijn uit een niet EU-land. Heeft de regering reeds een definitieve beslissing omtrent die heikele kwestie genomen?

De grondwettelijke eed die een categorie van vreemdelingen wordt opgelegd en waaraan de uitoefening van hun stemrecht gekoppeld wordt, stuit op kritiek van de Commissie. Ze gaat er immers van uit dat alle vreemdelingen die duurzaam in België zijn gevestigd, in staat

naître ses droits et obligations. Le gouvernement entend-il supprimer cette obligation de prêter serment?

Sur cette question toujours, la commission estime nécessaire de donner une portée plus symbolique à l'attribution de la nationalité belge et propose l'organisation d'une cérémonie. Une concertation a-t-elle eu lieu à cet effet avec les Régions, autorités de tutelle des communes?

Enfin, la «Charte de la citoyenneté» proposée par la commission en conclusion de son rapport va-t-elle être adaptée par les autorités communautaires et régionales ou ces autorités préféreront-elles adopter un texte qui leur est propre?

Sur la question de l'éligibilité des ressortissants étrangers aux élections communales, *M. Benoît Drèze (cdH)* indique que le groupe auquel il appartient estime que le droit de vote concédé aux étrangers doit nécessairement s'accompagner de son corollaire, à savoir le droit d'éligibilité.

M. Jean-Jacques Viseur (cdH) remarque que cet élargissement des droits électoraux conférés aux ressortissants étrangers peut facilement être réalisé puisque l'article 8 de la Constitution est ouvert à révision.

Mme Marie-Claire Lambert (PS) s'interroge, à l'instar de Mme Lanjri, sur les modalités de diffusion et sur la destination de la Charte du citoyen.

Le ministre répond que la Charte du citoyen sera prochainement discutée en Conseil des ministres. Elle sera ensuite réexaminée par la Conférence interministérielle. Une fois adoptée, elle sera diffusée dans tous les lieux publics et sera offerte à tous ceux qui acquièrent la nationalité. Elle pourrait être remise, par exemple, lors de la cérémonie qui serait organisée par la commune.

Sur l'éligibilité des ressortissants non européens aux élections communales, l'intervenant partage à titre personnel l'opinion de la commission. A titre personnel, il indique également ne pas être favorable au serment constitutionnel imposé aux étrangers. Le gouvernement ne prendra pas position sur la question dans la mesure où il estime que ces questions méritent qu'un débat

doivent être posés. Le gouvernement doit-il se prononcer sur la nécessité de leur prêter serment? Is de regering voornemens die verplichting om de eed af te leggen te schrappen?

Nog steeds in verband met die kwestie acht de Commissie het noodzakelijk een meer symbolische waarde te hechten aan de toekenning van de Belgische nationaliteit en stelt ze voor in dat raam een plechtigheid te organiseren. Heeft in dat verband overleg plaatsgevonden met de gewesten, die toezichthoudende overheid op de gemeenten zijn?

Ten slotte rijst de vraag of het door de Commissie, ter afronding van haar verslag voorgestelde «Handvest voor Staatsburgerschap» door de gewest- en gemeenschapsoverheden zal worden aangepast dan wel of die overheden er de voorkeur aan zullen geven een eigen tekst aan te nemen.

Omtrent de kwestie van de verkiesbaarheid van vreemde onderdanen bij de gemeenteraadsverkiezingen, wijst *de heer Benoît Drèze (cdH)* erop dat de fractie waartoe hij behoort, van mening is dat het aan de vreemdelingen verleende stemrecht noodzakelijkerwijs behoort samen te gaan met wat daarmee samenhangt, met name het recht om te worden verkozen.

De heer Jean-Jacques Viseur (cdH) merkt op dat die uitbreiding van de aan vreemde onderdanen toegekende kiesrechten makkelijk kan worden uitgevoerd, aangezien artikel 8 van de Grondwet voor herziening vatbaar is verklaard.

Net als mevrouw Lanjri, vraagt ook *mevrouw Marie-Claire Lambert (PS)* zich af hoe en aan wie het Handvest van het staatsburgerschap zal worden verspreid.

De minister antwoordt dat de Ministerraad binnenkort het Handvest van het staatsburgerschap zal bespreken. Nadien zal het handvest opnieuw door de Interministeriële Conferentie worden besproken. Zodra het is goedgekeurd, zal het in alle openbare plaatsen worden verdeeld aan allen die de Belgische nationaliteit hebben verworven. Zo zou het handvest bijvoorbeeld kunnen worden overhandigd tijdens de plechtigheid die in dat raam door de gemeente kan worden georganiseerd.

Over de verkiesbaarheid van niet-Europese onderdanen bij de gemeenteraadsverkiezingen, deelt de spreker op persoonlijke titel het standpunt van de Commissie. Nog steeds in persoonlijke naam wijst hij erop geen voorstander te zijn van de grondwettelijke eed die aan de vreemdelingen wordt opgelegd. Over die aangelegenheid zal de regering geen standpunt innemen, aan-

approfondi lui soit consacré au Parlement.

– Port des signes religieux

Mme Nahima Lanjri (CD&V) relève que la commission s'est limitée à énumérer les attitudes possibles à l'égard du port du foulard. Une de ces options indique que la neutralité de l'État exige une certaine réserve de la part des agents qui ont un rapport d'autorité avec le public. Ce devoir de réserve aurait pour conséquence que le port du foulard leur serait interdit. Les autres agents, par contre, conserveraient leur liberté de choix. C'est cette option que le ministre semble retenir. Toutefois, à en croire la presse, il serait question d'interdire le port du foulard aux agents en contact avec le public, ce qui couvre évidemment beaucoup plus de personnes. Le ministre peut-il indiquer précisément l'interprétation qu'il retient?

L'intervenante remarque que la Commission souhaite que les effets éventuels de l'interdiction du port du foulard soient évalués. Les résultats de cette évaluation seront faussés si elle est réalisée après avoir édicté l'interdiction.

Le ministre confirme que la Commission du dialogue interculturel énumère les positions possibles à l'égard des signes religieux sans prendre parti pour l'une ou pour l'autre. L'intervenant répète que, selon lui, les agents de l'État qui entretiennent une relation d'autorité avec le public mais aussi ceux qui entrent en contact avec le public doivent faire preuve de neutralité: le port des signes religieux doit leur être par conséquent interdit. Pour le reste, il appartient à chaque administration de se prononcer sur l'option qui lui paraît devoir être retenue. Il n'y aura donc pas de réglementation générale d'interdiction comme la France a choisi d'en édicter une.

Mme Marie-Claire Lambert(PS) salue la réponse du ministre en ce qui concerne le port de signes religieux, notamment dans les administrations fédérales. Le sujet reste particulièrement délicat comme le démontre la réserve dont fait preuve la commission du dialogue interculturel dans son rapport. Ce débat est loin d'être clôturé: il faut y rester attentif tout en ne s'enfermant pas dans une solution rigide.

gezien ze van mening is dat over die thema's een grondig debat in het parlement moet worden gehouden.

– Dragen van religieuze symbolen

Mevrouw Nahima Lanjri (CD&V) wijst erop dat de Commissie zich ertoe heeft beperkt een opsomming te geven van de mogelijke standpunten die met betrekking tot het dragen van de hoofddoek kunnen worden ingenomen. Een van die keuzes wijst erop dat de neutraliteit van de Staat een zekere terughoudendheid vereist vanwege de ambtenaren die in een gezagsverhouding tegenover het publiek staan. Die discretieplicht zou tot gevolg hebben dat het dragen van de hoofddoek voor hen verboden zou zijn. De overige ambtenaren zouden daarentegen hun keuzevrijheid kunnen behouden. Het is die keuze die de minister lijkt voor te staan. Volgens bepaalde persgeluiden zou er evenwel sprake van zijn het dragen van de hoofddoek te verbieden aan de ambtenaren die in contact staan met het publiek, wat uiteraard een groter aantal personen dekt. Kan de minister precies aangeven welke interpretatie hij erop nahoudt?

De spreekster merkt op dat de Commissie wenst dat de eventuele gevolgen van het dragen van de hoofddoek zouden worden geëvalueerd. De resultaten van die evaluatie zullen evenwel een vertekend beeld geven als die evaluatie na de uitvaardiging van het verbod wordt gehouden.

De minister bevestigt dat de Commissie voor Interculturele Dialoog een opsomming geeft van de mogelijke standpunten die ten opzichte van religieuze symbolen kunnen worden ingenomen, zonder enige voorkeur voor een bepaald standpunt uit te spreken. De spreker herhaalt dat de overheidsambtenaren die in een gezagsverhouding ten opzichte van het publiek staan, blijk moeten geven van neutraliteit: het dragen van religieuze symbolen moet hen dus worden verboden. Voor het overige komt het ieder bestuur toe zich uit te spreken voor de keuze die in aanmerking moet lijken te worden genomen. Er zal dus geen algemene verbodsregeling komen, zoals die waarvoor Frankrijk heeft geopteerd.

Mevrouw Marie-Claire Lambert(PS) juicht het antwoord van de minister in verband met het dragen van religieuze symbolen, met name in de federale besturen, toe. Het blijft een uitermate kies onderwerp, wat wordt aangetoond door de terughoudendheid waarvan de Commissie voor Interculturele Dialoog blijk geeft in haar verslag. Dit debat is verre van afgerond; men moet alert blijven voor het probleem, zonder zich evenwel in een strikte oplossing op te sluiten.

– *Choix des jours fériés*

Mme Nahima Lanjri (CD&V) remarque que la commission préconise la liberté de choix en matière de jours fériés. S'agit-il là d'une question qui peut être traitée au niveau fédéral ou doit-elle faire l'objet d'une concertation avec les entités fédérées?

Concernant les jours fériés, *Le ministre* souhaite tout d'abord vérifier qu'une telle liberté de choix répond bien à une demande des agents de l'administration fédérale et que l'exercice de cette liberté de choix n'entravera pas la continuité du service public.

Mme Nahima Lanjri (CD&V) se demande si le ministre, lorsqu'il indique vouloir vérifier au préalable qu'une telle demande existe réellement, ne remet pas en cause le travail de la commission.

Le ministre conteste cette interprétation. La commission a livré un travail admirable et, plutôt que de s'inspirer de l'un ou l'autre modèle étranger, a fait le choix d'une approche spécifique à l'égard de l'interculturalité. La commission n'ignorait pas néanmoins que les propositions qu'elle formulerait seraient soumises à une appréciation politique.

– *Création d'un Institut belge de l'Islam*

Mme Nahima Lanjri (CD&V) s'interroge quant à l'opportunité de créer un Institut belge de l'Islam, comme proposé par la commission, alors qu'il existe déjà un centre islamique et culturel de Belgique, que l'Université de Gand compte un département islamique et qu'il existe un organe de représentation des musulmans. N'y aurait-il pas double emploi?

L'intervenante peut par contre souscrire à la proposition de créer un institut interconfessionnel, puisqu'un tel centre de rencontres des religions n'existent pas encore.

Le ministre ne peut se prononcer sur les motifs précis de cette proposition. Mais, puisqu'elle a été formulée, cela signifie que la commission a estimé qu'un tel Institut n'existait pas encore en Belgique. L'intervenant juge par ailleurs qu'il n'est pas superflu de conférer à l'Islam des accents belges.

– *Keuze van de feestdagen*

Mevrouw Nahima Lanjri (CD&V) merkt op dat de Commissie de keuzevrijheid inzake de feestdagen voorstaat. Gaat het daarbij om een kwestie die op federaal vlak kan worden behandeld, of moet daarover overleg met de deelentiteiten plaatsvinden?

Wat de feestdagen betreft, wenst *de minister* eerst na te gaan of een soortgelijke keuzevrijheid wel degelijk tegemoetkomt aan een vraag van de federale ambtenarij en of die keuzevrijheid de continuïteit van de openbare dienstverlening niet in het gedrang zal brengen.

Mevrouw Nahima Lanjri (CD&V) vraagt zich af of de minister, wanneer hij aangeeft vooraf te willen nagaan of er wel een soortgelijke vraag is, het werk van de Commissie niet op de helling zet.

De minister betwist die interpretatie. De Commissie heeft voortreffelijk werk geleverd: veeleer dan zich te laten inspireren door een of ander buitenlands model, heeft ze er de voorkeur aan gegeven een specifieke houding ten opzichte van de interculturaliteit aan te houden. Het was de Commissie evenwel niet onbekend dat de voorstellen die zij zou formuleren, aan een politieke beoordeling zouden worden onderworpen.

– *Oprichting van een Belgisch instituut voor de islam*

Mevrouw Nahima Lanjri (CD&V) vraagt zich af of de oprichting van zo'n Belgisch instituut voor de islam – zoals de Commissie voorstelt – wel opportuun is. Er bestaat immers al een islamitisch en cultureel centrum van België. Bovendien heeft de Universiteit Gent een departement islamkunde en bestaat er een representatief orgaan voor de moslims. Zou er geen overlapping zijn?

De spreker kan daarentegen wel het voorstel onderschrijven om een interreligieus centrum op te richten: zo'n centrum waar de diverse religies elkaar ontmoeten, bestaat nog niet.

De minister kan zich niet uitspreken over de exacte motieven die dat voorstel hebben onderbouwd. Het feit dat het echter werd gedaan, toont aan dat de Commissie heeft gemeend dat een soortgelijk instituut in België nog niet bestaat. De spreker acht het voorts niet overbodig om de Islam een aantal Belgische kenmerken te verlenen.

– *Lieux de rencontre et transmission de la mémoire*

Mme Talbia Beljouari (PS) évoque l'importance de favoriser les lieux de discussion et de démocratie. Quelles seront les initiatives qui seront prises à cette fin?

Quant à l'aspect «transmission de la mémoire», le ministre peut-il préciser le contenu concret des projets?

Sur ce point, *le ministre* évoque le projet 'écoles pour la démocratie' – concernant tous les réseaux d'enseignement – qui a été lancé en collaboration avec les ministres de l'enseignement et qui démarrera concrètement dès l'année scolaire prochaine. Il ne s'agira pas seulement de faire visiter aux enfants les camps d'Auschwitz ou de Breendonk mais de leur permettre de se rencontrer et de dialoguer.

Pour favoriser les lieux de débat, on fera un inventaire de ce qui existe déjà (par exemple, les maisons de quartier) et l'on publiera un appel à projets pour éventuellement créer de nouvelles initiatives.

– *Suivi futur de l'exécution du rapport*

Mme Talbia Belhouari (PS) juge qu'il serait intéressant d'assurer un suivi des recommandations de la commission du dialogue interculturel afin de placer les ministres compétents pour leur exécution, face à leurs responsabilités.

Le ministre convient de la nécessité de donner aux recommandations formulées dans le rapport, les suites qu'elles méritent. Il propose par conséquent de communiquer au Parlement les résultats des conférences interministérielles futures.

Les rapporteurs,

Colette BURGEON
Marie-Claire LAMBERT

Les présidents,

Yvan MAYEUR
Luc GOUTRY a.i.

– *Ontmoetingsplaatsen en «overdracht van geheugen»*

Mevrouw Talbia Beljouari (PS) wijst erop hoe belangrijk het is discussiefora en plaatsen waar de democratie aan bod kan komen, te promoten. Welke initiatieven zullen daartoe worden genomen?

Wat het aspect «overdracht van het geheugen» betreft, kan de minister de concrete inhoud van die projecten preciseren?

Op dat punt verwijst *de minister* naar het project 'leerscholen voor de democratie' dat – over alle onderwijsnetten heen – in samenwerking met de ministers van Onderwijs is opgezet en concreet vanaf het volgende schooljaar zal starten. Daarbij zal het er niet alleen om gaan de kinderen kampen als Auschwitz of Breendonk te laten bezoeken, maar ook hen in staat te stellen elkaar te ontmoeten en in dialoog met elkaar te treden.

Om de discussiefora te promoten zal een inventaris worden opgemaakt van wat terzake reeds bestaat (bijvoorbeeld de buurthuizen) en zal een oproep worden gedaan om projecten in te dienen in het raam waarvan eventueel nieuwe initiatieven kunnen worden opgezet.

– *Opvolging, in de toekomst, van de uitvoering van het verslag*

Volgens *mevrouw Talbia Belhouari (PS)* ware het interessant een opvolging van de door de Commissie voor Interculturele Dialoog geformuleerde aanbevelingen te organiseren teneinde de ministers die bevoegd zijn voor de uitvoering ervan, voor hun verantwoordelijkheden te plaatsen.

De minister gaat akkoord met de noodzaak om aan de in het verslag geformuleerde aanbevelingen het gevolg te geven dat ze verdienen. Hij stelt derhalve voor het Parlement de resultaten van de toekomstige interministeriële conferenties mee te delen.

De rapporteurs,

Colette BURGEON
Marie-Claire LAMBERT

De voorzitters,

Yvan MAYEUR
Luc GOUTRY a.i.